

עירית דלל זלאיט

אני, הבת שלו, שם זמני

אני, הבת שלו
שם זמני
עירית דלל זלאיט

כל הזכויות בספר שמורות לעירית דלל זלאיט

קריאה מהנה

עירית דלל זלאיט

אני, הבת שלו – שם זמני

Irit Dallal Zalayet
ME, HIS DAUGHTER – TEMPORARY NAME

עריכה ספרותית: יקיר בן-משה
עריכה לשונית: ענת קלי
עיצוב העטיפה: זאב אילון
צילום העטיפה: עירית דלל זלאיט
*השיר של פדריקו גרסיה לורקה בעמוד 113 לקוח מהספר
רומנסרו צועני / אודות בתרגום מספרדית של רמי סערי. ראה
אור בהוצאת כרמל, 2019

© כל הזכויות בספר זה שמורות למחברת

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לבצע בפומבי, לתרגם,
לשדר או לקלוט בכל אמצעי את החומר שבספר זה או חלק
ממנו. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה, או
בחלק ממנו, אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת של מחברת
הספר, שתינתן מראש ובכתב.

irit.dallal@gmail.com

www.zalayetart.co.il

רחוב בנימין מטודלה 55, שיכון דן, תל אביב

052-4266687

ישראל, תשע"ט, 2019

מאז שאני זוכרת את עצמי, מלווה את הבית ריח
מאוד אופייני, ריח שאומר שאבא מצייר, או כמו שהוא
מכנה זאת – "עובד".

אמא

*

עמדתי שם

קוראת את המילים הכתובות על הלוח

שם, למעלה

בקומה השנייה המוקדשת לה

בהוקרת תודה על תרומתה למוזיאון

הנקרא על שמו

אשתו של חואן מירו.

עמדתי שם

קוראת את המילים הכתובות על הלוח

כאילו

מספרות את סיפור חייה של אמי

הקשיים, הצער, המלחמה האבודה.

עמדתי שם

קוראת את המילים הכתובות על הלוח

אשת אמן

שהיצירה היא כל עולמו

אשת אמן

שמעולם לא הייתה

ולעולם לא תהיה

חשובה לו

כמו יצירתו.

וחשבתי עליה

חיה עם פילגשו עם יצירתו

בביתו

בביתה

במיטתם.

עמדתי שם

מבינה לראשונה

ומתמלאת חמלה

מעומק הנשמה

עליה

על האישה שאיתו.

*

אירוע שחוזר במוחי

שוב ושוב

מלווה בהרבה רגשות אשם

שתמיד מובילים לאותה מחשבה

שאם לא הייתי נוהגת כפי שנהגתי

כל זה לא היה קורה.

אמא: "יודעת, אני חושבת שעשינו טעות בזה שהסכמנו

להקים פה גלריה."

המשפט, מצמית כמו שלשלאות ברזל כבדות המושכות

לתהומות האוקיינוס, כוון אליי.

עשר שנים לאחר שהתחלתי.

עשר שנים שבהן נכנסתי בעובי הקורה, או לפחות ניסיתי

להבין מה אני צריכה לעשות עם אוסף הציורים של

אבא.

עשר שנים שבהן צללתי לעומקים שלא התאפשרו לי

בתוכי, בקשר שלי עם אבי, בהבנת המערכת המשפחתית

שבה שלושתנו נמצאים.

עשר שנים שבמהלכן למדתי לא לוותר, לעצמי בעיקר.

עשר שנים שבהן למדתי לא ליפול לתהומות שאליהן היא גוררת אותי מהיום שנולדתי. עשר שנים שבהן נבנה חלום להקים גלריה בביתם, בהסכמתם.

עשר שנים שבהן הצלחתי להרים ראש מעל המים וכבר מכירים אותנו, אותי, את ציוריו, מגיעים לרכוש מהם (לא הרבה, ובכל זאת מגיעים).

עשר שנים של עבודה מאומצת, פיזית, רגשית ונפשית, לקראת מטרה שהפכה מטרת חיי -

אז הסתנן מבין שפתיה המשפט "את יודעת, אני חושבת שעשינו טעות שהסכמנו להקים פה גלריה."

המשפט שולח מגרונה כמו חץ רעיל. שתינו היינו לבד במטבח לאחר שסיימתי עוד יום פעילות ב"גלריה" – מרפסת גדולה בחצר ביתם שבה נערכת הפעילות על אש קטנה יומיים בשבוע.

אבא לא היה שם. הוא היה בסטודיו, כרגיל, רחוק מכל המתרחש. הוא לא היה שם כדי להגן עליי או על הגלריה המתהווה. לא הגן על היקר לו מכל – הציורים שלו.

היא אמרה את הדברים וסיימה כהרגלה במשפט "אני חושבת שיותר חשוב להוציא את הכסף על עזרה לילדים שלך." אמי – המסייעת התוקפנית.

עניתי לה בשקט שתעשה מה שהיא רוצה. זה הבית שלה. רק שתדע שהיא לא יכולה לשנות את דעתה חדשות לבקרים. לא כשהחלטות שלה משפיעות על התכניות

שלי, על החלומות, על התשוקה. ובוודאי שאינה יכולה לעשות זאת שנים לאחר שנתנה את הסכמתה המפורשת.

למחרת חזרתי ופירקתי הכול. את הווילונות הכבדים שהצלילו את המרפסת כדי שתתאים לתצוגה של הציורים, את הריהוט שרכשתי לצורך הצגת פסלים של אמנים אורחים אצלנו. חשתי כעס עצום, עצב תהומי, זעם בלתי נשלט וייאוש, ושברתי את הכלים.

הם שמעו מה שקורה במרפסת והגיעו, כל אחד בתורו. היא מהקומה העליונה, הוא מקומת המרתף. לא מבינים מה מתרחש. "עירית, מה את עושה?" הוא שאל, ועניתי שזהו, אני לא יכולה להמשיך להתנדנד כך לפי מצבי רוחם (פחדתי להטיל את האשמה רק עליה). "אבל היא לא באמת התכוונה", הוא ניסה. ברור שהיא התכוונה, מי שלא מתכוון לא אומר. "אני לא התכוונתי שתפסיקי עם הגלריה רק אמרתי שאני חושבת שעשינו טעות ושהיינו צריכים לתת את הכסף לילדים," היא המשיכה לנסות. אבל אני לא אפשרתי. נגמרו המשחקים. לא יכולתי להמשיך כך. רציתי לצרוח אבל אמרתי בלחש: אני גם לא רוצה. אתם לא שלמים עם זה אז זה בסדר, אני הולכת. והמשכתי לפרק ולקפל ולפנות את המרפסת. והם ישבו בוכים, מכירים אותי ואת הנחישות שלי. אין דרך חזרה. חלפו שעותיים והכל חזר לקדמותו, המרפסת ריקה ונקייה, עירומה עד כדי זוועה. הסתכלתי על המרפסת שלא נותר בה זכר לכל הפעילות שהתרחשה בה בשנים האחרונות, הסתכלתי עליהם בוכים כפי שלא

ראיתי אותם מעולם, אמרתי שלום, נכנסתי למכוניתי
העמוסה בריהוט שקניתי ונסעתי לביתי. כועסת ובעיקר
כאובה. כל נים בנפשי זעק. על הגלריה, על אבי, על
החלום שנגוז, על אמי, ובעיקר על עצמי.

ואז הגיע תור רגשות האשם. ואז גם התחילה המלחמה
הפנימית. מה עשיתי?! להם, לגלריה, לי. וידעתי שלא
הייתה לי ברירה אחרת, הייתי זקוקה להחלטתם
הסופית. הייתי צריכה שיחדלו לנהל את המלחמה
ביניהם על גבי ועל גב הגלריה.

בימים הבאים כשהגעתי לבקרים, כפי שעשיתי תמיד ללא
קשר לגלריה, מצאתי הורים שקטים, כמעט ולא
מדברים. עיניו נפוחות מבכי, עיניה לא פוגשות את עיניי.

"לא התכוונתי," היא אמרה בקול חלש, "לא חשבתי שזו
תהיה התוצאה."

מי שלא מתכוון לא אומר. ברור שהתכוונת, החזרתי לה
בשקט.

"עירית, היא לא התכוונה. את מכירה אותה, היא לא
יודעת לדבר, לפעמים מתכוונת להגיד משהו אחד ויוצא
לה משהו אחר."

ידעתי שאני לא רוצה יותר להשתתף במשחק הזה,
במשולש הנקרא "משפחת זלאיט". משחק שאני שותפה
לו מהיום שנולדתי.

היא התכוונה לכל מילה שאמרה. אם היא לא הייתה מתכוונת היא לא הייתה אומרת, לא ויתרתי.

"אני מצטערת שככה הבנת, באמת שלא התכוונתי, היא המשיכה לנסות.

את אולי מצטערת אבל התכוונת לכל מילה.

"אם הייתי יודעת שזה מה שיקרה לא הייתי אומרת," היא בשלה. "באמת לא התכוונתי, לא חשבתי שתפרקי הכול."

והוא המשיך "לא היית צריכה לפרק את הכול, היית צריכה לדבר איתנו והיינו מוצאים פתרון."

כבר דיברנו מספיק. התלבטנו, אמרתם מה אתם חושבים, הסכמתם, שיניתם את דעתכם, כבר הסכמתם שוב. כמה זמן אתה חושב שעוד אפשר להמשיך? אני לא יכולה לעבוד בצורה כזו. האמת, אני גם לא רוצה. לא רוצה לעבוד קשה ולהרגיש את החרב מתהפכת מעל הגלריה. זה בסדר שאתם אומרים לא, כך אני יודעת באיזה כיוון ללכת. דבר אחד אני יכולה לומר לכם, לי תהיה גלריה. בבית הזה או מחוצה לו. אף אחד לא עצר בעדי עד היום וגם לכם לא אתן לעצור אותי.

"רגע, את תמשיכי עם הגלריה?" הוא שאל בתקווה קלושה.

כן, אני אמשיך, רק שזה לא יהיה כאן.

"למה את כל כך קשה?"

אני לא קשה, אני רק לא מוכנה שישחקו בי.

"לא, לא, את קשה," הוא בשלו.

*

כבר שנתיים שהאירוע הזה חוזר אליי שוב ושוב. רגשות האשם על מה שעוללתי לזוג ההורים המבוגרים שלי מרימים ראש שוב ושוב, נתקלים בחומה בצורה שהיא הידיעה שלא יכולתי לנהוג אחרת, אז.

והיום, לאחר שהגלריה נבנתה בביתם, מתקיימות בה תערוכות של אבא ושל אמנים אורחים. המקום חי ונושם. אני מבינה שנלחמתי אז על חיי, על חיי הגלריה. כל דרך התמודדות אחרת לא הייתה מותרת בי כוחות לצלוח את רצף האירועים שהתרחש מיום שהחלו עבודות הבנייה.

*

הפציעה של אמא וההירתמות הטוטאלית שלי לטיפול בה בשבועות הראשונים, תוך זניחה כמעט מוחלטת של כל העיסוקים האחרים שלי, גרמה לי להבין שני דברים :

האחד, זה נוגד את הטבע שהורים יקברו את ילדיהם.
והשני, זה נוגד את הטבע שילדים יטפלו בהוריהם.
את הנקודה הראשונה איני צריכה להסביר. הנקודה
השנייה דורשת הבהרה.

החוויה הקשה ביותר שחוויתי בקשר ביני ובין אמי
הייתה לראות אותה במצבים אינטימיים. היו רגעים
שלא רציתי להיות לידה, לא לשמוע אותה. היו רגעים
לא מעטים שבהם נתקפתי גועל. והיה מקרה מסוים
שנתקפתי תחושת בחילה כה עזה שכמעט הקאתי. היא
ראתה זאת והתנצלה שאינה יכולה למנוע את מה
שמתרחש. עניתי שגם אני לא יכולה ויצאתי מהחדר.
למענה ולמעני. חזרתי אחרי מספר דקות ונשמתי בכתה.
זו לא הייתה אמא שלי. רציתי את אמא שלי בחזרה.
משהו בכבודה כאדם נרמס דווקא בגלל שהייתי נוכחת
שם. ילד צריך לזכור את הוריו חזקים, גיבורים, כל
יכולים, ולא אנשים זקנים, חולים וחסרי ישע. את
הזיקנה צריך הילד ללמוד מזקנים שאינם הוריו. זה היה
למעלה מכוחותיי, אבל המשכתי כי אי אפשר היה
אחרת.

*

”אמא אני הולכת.”

כך אני, בכל פעם שאני סוגרת את הגלריה בסוף יום פעילות.

אני עולה לקומה מעל להיפרד. היא כבר לא יורדת למטה. פעם הייתה יורדת לשבת איתי בגלריה, לדבר על נושאים שלא מצאה אחר מלבדי לשתף אותו בהם.

מאז שנפלה ושברה חוליה בגב, אחרי שאיבדה לחלוטין את מאור עיניה, היא כבר לא יורדת. משהו נשבר בתוכה באותה נפילה ארוכה. משהו נשבר בנשמתה של האישה העצמאית והגאה הזו. משהו גם נשבר בינינו, עם עבודות הבנייה בגלריה שהחלו בדיוק ביום שנפלה. אז הבינה שלא תצליח לנתק אותי מהחלום.

מאז שנבנתה הגלריה בתוך הבית, הפכה המלחמה אבודה עבורה. היא כבר לא יורדת לגלריה. מתרצת בזה שהיא ממילא לא רואה. אני יודעת שמעולם לא ירדה על מנת לראות אמנות, לא הגיעה כדי לראות את התערוכה.

"אמא, אני זזה."

תמיד אני מוצאת אותה יושבת במרפסת הקטנה בקומה העליונה כשעיניה עצומות, ואני מתכופפת לבדוק אם היא ישנה או שקועה במחשבות. לעתים אני מוצאת אותה יושבת במיטתה ושרה, כך סתם. בכל מקום אני מוצאת אותה לבדה.

אמי, שהייתה פעילה, רקדה בחוג ריקודי בטן, התעמלה ושיחקה ברידג', הייתה תמיד המבוגרת בחבורה עם

הנפש הצעירה מכולם. האישה שאספה חברים וחברות, שתחזקה בית ומשפחה בכוחות עצמה – נותרה לבדה. רוב הזמן עינייה עצומות כאילו אינה רוצה לראות לאן מועדים ימיה. כל מה שהיא מייחלת לו הוא שיחזור מאור עיניה, בלעדיו אין לה טעם בחייה. "מתי כל זה ייגמר?" השאלה שגורה בפיה, והיא אינה מוצאת נחמה.

אמא, אני צריכה ללכת, אני אומרת שוב. מלטפת את כתפה הגרומה. מעיזה לעשות כך רק לאחר שווידאתי שהיא ערה ויודעת שזו אני. מאז נכנסה לחייה המטפלת הזרה הקוראת לה אמא, אני מוודאת תמיד שהיא יודעת שזו אני. כבר קרה שאמרתי לה שאני הולכת והיא נרעשה "מה פתאום, היום לא יום שבת."

אני מלטפת את כתפה, גולשת מעט אל גווה המשולד. היא לא מרשה לי לנשק אותה עוד. אישה זו, שמגע גופני, חיבוק ונשיקה, היו טבעיים לה כל כך, לא מרשה את זה עכשיו. "אני לא רוצה להדביק אותך," היא אומרת ולא כל כך יודעת להסביר במה. לעתים היא מחזיקה את ידי בחזרה ומלטפת, כך, במעלה האמה ובמורדה. מגעה רך, אצבעותיה מעוקמות מזוקן ועורה חמים ומלטף כמשי.

"סעי בזהירות," היא אומרת לי. אמא שלי בת התשעים אומרת לי, בת השישים פלוס וסבתא בעצמי, סעי בזהירות. פעם היה המשפט מכעיס אותי, היום אני מבינה. גם אני אומרת אותו לילדיי, שגם הם כבר הורים לילדים.

”סעי בזהירות.”

ואז תמיד לסיום מפטירה ”שתצליחי. אני מאחלת לך
שתצליחי.”

מסיבה כלשהי למשפט הזה היוצא מפיה אני מתקשה
להאמין. אני תמיד שומעת את מה שלא נאמר בקול:
איך בסוף הצלחת לעשות מה שאת רוצה? איך עשית את
מה שניסיתי למנוע ממך כל השנים? איך נפלת
למלכות?

כל חייה ניסתה לשמור עליי מהאמנות. שלא אתקרב,
שלא אפגע, שלא אתפתה. ”מספיק צייר אחד במשפחה,”
היא אומרת עד היום כשאחד הנינים מגלה עניין טבעי
בציור. ”אל תעודדו אותו. מספיק אחד במשפחה.”
וזה לא צלח לה.

”שתצליחי בכל מה שאת עושה.”

תודה אמא, תודה. אני מסתובבת ועונה לה בקול רם,
כמעט בצעקה, כדי להתגבר על שמיעתה שנחלשה, ולא
מאמינה לאף מילה היוצאת מפיה.

אני ואבא

*

לא פעם אני יורדת למטה

לשם

אליו

לחדר העבודה שלו

כך הוא קורא לאטליה

אני זוכרת שלפני מספר שנים

דיברתי עם חברה מתחום האמנות

ואמרתי לה "האָטְלִיָּה של אבא שלי"

היא פרצה בצחוק ואמרה

"המון שנים לא שמעתי את המילה הזו"

אבל כך קוראים לזה

עניתי

והיא אמרה "נכון,

אבל לא משתמשים במילה הזו עוד."

אז אני יורדת אליו

לאטליה

והוא

מבטו מיואש
ואנחה פורצת מפיו
"אני לא מצליח לצייר כבר שלושה שבועות,
אף פעם זה לא קרה לי"
בטח שקרה לך
רק לפני חודש וחצי אמרת בדיוק את אותו משפט
ותראה מה ציירת אחרי
"כן, אבל זה לא היה ככה"
אבא, זה היה בדיוק ככה
זה יעבור
אתה יודע
וחשבתי
לא משנה כמה האמן טוב
כמה שנים הוא יוצר
כמה ניסיון חיים הוא צבר
רגעי המשבר האלה
הפחד שהיצירתיות עוזבת
החרדה שהיצירה הבאה לא תבוא
או כמו שהוא אומר

”לא תיוולד”

הופכים לחרדה קיומית

עבורו

*

כבר מזמן הבנתי שהגלריה שאני רוצה אינה גלריה רגילה – אני רוצה מקום שיהיה אבן שואבת לאמנים ולקהל שוחר אמנות. אני חולמת שהמקום שלי יהיה ייחודי. לא מעט התחבטתי בשאלה מה זה ייחודי, למה אני מתכוונת כשאני אומרת את זה, אבל עמוק בתוכי ידעתי.

אני רוצה מקום שישמר את מורשתו של אבא. בן תשעים וחמש ועדיין פעיל ומצייר. בוחן, בודק, מנסה ומתלהב כמו ילד קטן כשמצליח. הוא עבר דרך ארוכה מהיום שהחל לצייר, ואני הייתי נוכחת ברובה. כמעט שני שלישים ממנה הוא עבר בחברתי. לא תמיד הייתי בת לווייה אוהדת, למעשה לרוב הייתי לחלוטין לא אוהדת, והיו גם תקופות שהייתי עוינת ממש.

הייתי כה עוינת שלא הגעתי לפתיחות של התערוכות שבהן השתתף. הייתה פתיחה אחת, האחרונה לפני שפרש מרצון מעין הציבור, שאליה לא הגעתי וגם לא

אחר כך. חודשים לא דיברנו. עד היום הוא מזכיר זאת ודמעות עולות בעיניו. אלה היו שנות השמונים, הייתי אז נשואה ואם לשני ילדים קטנים. נמאס לי לשמוע אותו מדבר שוב ושוב על ציוריו, נמאסה עליי התחושה שיש לו משהו חשוב יותר ממני. לא התאמצתי להגיע לפתיחת התערוכה. לא הסתדר, ופשוט לא הגעתי. אפילו לא הודעתי לו. הוא היה האמן היחיד שאיש מבני משפחתי לא הגיע לפתיחה והוא לא סלח לי על כך.

הוא בן תשעים וחמש. אני בת שישים ואחת. בסופו של דבר הובילו אותנו הדרכים לנתיב אחד משותף ואני שמחה על כך. אני זוכרת את התערוכה הראשונה בתום שנים רבות של חיפושים אחרי גלריה שתסכים להציג את ציוריו. תערוכה קבוצתית. שני ציורים שלו נתלו בתוך ערב רב של יצירות, מעשה ידיהם של ארבעים אמנים אחרים. לא אשכח את היום ההוא בפתחה של שנת 2012. בבוקר אותו יום הבאתי את הציורים שלו לגלריה. עשרות אמנים הגיעו לתלות את יצירותיהם ואני עמדתי שם כמהופנטת, לא יכולתי להניח את העבודות וללכת. שעה ועוד שעה חלפו, כל האמנים כבר עזבו. נשארנו האוצרת, תולה הציורים ואני – נושמת, מלאה, מרחפת, מוצפת בתחושת אושר. אחרי כל כך הרבה שנים של ניתוק מעצמי, מעולם האמנות ובעיקר ממנו, זה קרה. הציורים נתלו במקום מכובד בתערוכה ואני ראיתי אותו בין כולם; כמה הוא טוב, מיוחד, שונה,

איכותי. ראיתי את תגובות האמנים האחרים לציוריו ונעטפתי תחושת חמימות.

זיכרונות ילדות הציפו אותי: שבת בבוקר, הולכים לתערוכה של אבא בגלריה בתל אביב. אבא נשאר עם האורחים שהגיעו. ואני, ילדה קטנה, כף ידי בכף ידה של אמא ושתינו הולכות לקיוסק בפינת הרחובות גורדון ודיזנגוף לקנות משהו. אנחנו מעבירות את הזמן. זמן טוב.

והנה, אחרי למעלה מחמישים שנה, אני שוב בגלריה. ציורים של אבא תלויים על הקיר ואני מרגישה שחזרתה הביתה. מבלי שידעתי זאת, שבתי למקום שאליו הייתי שייכת כל חי – לעולם האמנות.

הוא בן תשעים וחמש, ובלי שהתכוון לכך לימד אותי כל כך הרבה על חי אמן. כשדמיינתי את הגלריה שלי ידעתי שארצה לקחת חלק בתהליך האמנותי, אני הרי יכולה לדבר עם אמנים כפי שאף איש יחסי ציבור, אף בעל גלריה ואף אוצר לא ידבר איתם. אני אשאל את השאלות שאיש לפניי לא שאל: למה הם רוצים להציג בתערוכה, ממה הם חוששים, מה יאכזב אותם, מה יקרה אם אנשים לא יגיעו, מה אם לא תימכר אפילו יצירה אחת, ובעיקר מהן ציפיותיהם ממני. לא אבטיח להם דבר מלבד עצמי, להיות נוכחת בזמן שהם מבררים את התשובות ומבטאים אותן בקול. אלווה מתוך כוונה לסייע להם לעמוד מול עצמם כשהם מבררים את

התשובות לשאלות שהם חוששים להשמיע, אהיה איתם על מנת ללכת יחד.

גם את אבא שאלתי: למה אתה אוהב להציג בתערוכות? אתה משלם תמורתן הרבה מאוד כסף, אתה לא מוכר ולא מרוויח, ולמרות זאת התשוקה להציג נשארת. והוא ענה "אני אוהב שאנשים נהנים מהיצירות שלי, שמביני עניין אומרים דברי ביקורת." ועוד שאלתי: איך ייתכן שלא הצגת בתערוכה כבר עשרים שנה ובכל זאת ציירת בשנים אלה את מיטב ציוריך? נראה שבכלל לא היה לך אכפת שאתה לא מציג, לפחות לא דיברת על זה. זה לא פגע ביכולת היצירה שלך, בחיפוש התמידי אחר חומרים, טכניקות וסגנונות, באש הבוערת בך לצייר. והוא ענה לי: "יש משהו מיוחד בלהציג בתערוכה. שחקן צריך קהל. אם אין קהל הוא יכול לשחק, אבל אף אחד לא יראה ולא ידע. אמן יוצר גם כשאין קהל, והאמנות נשארת גם אם אף אחד לא רואה. אמנות צריכה קהל אבל היא לא תלויה בו."

כאן יש משהו שאני מרגישה ולא יכולה להסביר במילים. אני שואלת את עצמי מהו הכוח הגורם לאמנים לרוץ ללא לאות מתערוכה אחת לאחרת, מגלריה לגלריה, ממארגן תערוכה אחד לאחר, לעתים תוך הוצאות כספיות עצומות. האם זה הצורך בהכרה? או אולי הפנטזיה להפוך לאמן ידוע ומוכר? אני יודעת שכאן טמון משהו בסיסי, הגרעין שלתחושתה הוא המהות של כל העשייה האמנותית. אולי האמנים שיגיעו אליי יענו

על השאלה לעצמם ויעשירו גם אותי בידע. זה כמו לחפש
הסבר על הבית שבו גדלתי.

*

"כל הלילה חשבתי על משהו שאני רוצה לדבר איתך
עליו." ההקדמות האלה, המלוות בנשימה עמוקה בין
מילה למילה, מפחידות אותי נורא.

"את זוכרת את הציור שהתחלתי לפני שנפלתי?"

כמובן שאני זוכרת, אבל זה לא ציור – מרחת רק את
השכבה השנייה.

"אני רוצה שנסיים אותו יחד."

מאיפה זה בא לו פתאום? באחת התמלא המוח שלי
מערבולות של מחשבות: הוא שואב אותי, הוא מכשף
אותי, הוא מנסה לצמצם פערים, הוא מנסה לכפר על
שנים אבודות. הרגשתי חוסר נוחות לא מוסבר, מחנק.
התמלאתי פחד. ידעתי שנפתחה לי דלת שלעולם לא
תיפתח שנית, דלת שעלולה בכל יום להיסגר ושכל מה
שנמצא מאחוריה ייעלם לעד. להיות או לחדול. ומיד עלו
בי מחשבות שכנגד: רגע, זה לא זמן מתאים, אני עסוקה
עם הגלריה, עם התערוכה הראשונה, ואני עושה הכול
לבד.

ידעתי שאני עומדת להחמיץ הזדמנות שלא תחזור. וידעתי שציירים אחרים, לו היו שומעים את המשפט הזה מפיו "אני רוצה לצייר את הציור הזה איתך", היו תופסים את ההזדמנות בשתי ידיים. ואם היו שומעים מה מתרוצץ בראשי היו צועקים לי "עזבי הכול, עשי זאת!"

פחדתי לאכזב, להתאכזב, שלא אעמוד בציפיותיו, בציפיותיי, מכל מילה שלו שתישמע באוזניי כביקורת, משיתוק במוחי, מהנשיפה בעורף, מלאבד את עצמי כי הרי אנחנו יוצרים כל כך שונים.

לא מזמן אמר אבא לאחד המטפלים שהגיעו אליו אחרי ניתוח השבר ברגלו, "היא אמנית, למרות שאני לא בטוח שהיא מודה בזה." פחדתי בעיקר להתעורר מהחלום ולגלות שאני מספיק טובה עבורו, עבור הציור שלו. בעיקר פחדתי ממה שיתגלה לי על עצמי תוך כדי ציור איתו. המשימה גדולה למידותיי וליכולתי.

גם משפט אחר, שנאמר על ידו לפני למעלה מעשור, סחב אותי למסע לתוך עולם לא מוכר לי. עולם ששאב את כולי לתוכו ולעתים נדמה שגם אם ארצה לא אוכל להתנתק מהשפעתו: "מה תעשי עם כל הציורים האלה אחרי שאמות?" המשפט הוביל אותי לעולמות שהיו חסומים בפני עד לאותו רגע.

"אני רוצה שנצייר את הציור הזה יחד."

האם נותר בי כוח למסע נוסף? דמעות הציפו את עיניי.

כן, נותר בי כוח. אך האם אני רוצה בזה באמת? לעמוד שם יחד איתו, להניף את המברשת הספוגה בצבע ולהניחה על הבד ללא פחד, בטוחה שאדע להתמודד עם כל מה שייווצר?

אני הרי יודעת שאחרי מותו אנסה ליישם את כל מה שלמדתי ממנו בשנים האחרונות. והנה הוא, כאילו ידע מה מתחולל בלבי, כאילו קרא את נשמתו, הושיט לי יד ואמר "בואי נסיים את הציור הזה ביחד".

*

הרגע שחיכיתי לו התקרב – היום שבו ירד אבא לראות את הגלריה לראשונה. מחר יגיע הפיזיותרפיסט, והיום סיים הגנן את עבודתו. אחרון הפועלים עזב. נותרתי לסדר, לנקות. מחר היום הגדול. עליתי אליו לקומת המגורים.

"את עייפה."

נכון, ניקיתי וסידרתי. מחר תרד לראות מה עשינו. בבקשה תשתדל לא להיות ביקורתי מדי, חשבתני. הכול נבנה כמו שדמיינתי משך שנים, אומנם לא מושלם ויש עוד מה לעשות, אבל זה בדיוק מה שרציתי.

"אני סומך עליך."

למרות הפחד שהוא לא יאהב את התוצאה, עשיתי מה שהתאים לי.

קח בחשבון שלא הכול ימצא חן בעיניך כי אתה רואה רק את עצמך בגלריה, אבל יש בגלריה עוד דברים חוץ מהציורים שלך.

"אין ולא יהיה לי מה להגיד. הגלריה היא שלך וכבר עשית מעבר לכל מה שדמיינתי אי פעם."

בכל זאת, אם יהיה לך מה להגיד תעשה את זה בעדינות. המחר הגיע, ואיתו הפיזיותרפיסט. הוא ירד במדרגות לאט, מדרגה אחרי מדרגה, ואני הרגשתי שאני עומדת להתעלף. מיד שלפתי את המצלמה, הצבתי אותה כחיץ בינו וביני והתחלתי לצלם. הוא הלך לאט, כל כך לאט, והלב הדופק כאילו קרא לו ללכת לאט יותר. הוא הגיע, הרגע.

אבא פתח את דלת הכניסה החדשה שהותקנה מספר ימים קודם לכן, ונכנס פנימה בפעם הראשונה. הוא פרץ בבכי, התקדם לתוך הגלריה החדשה, בדק כל פינה ולא האמין למראה עיניו. התיישב על הספסל בקצה המרוחק ודמעות זלגו מעיניו.

"איזה יופי" חזר ואמר מספר פעמים. "עירית מה עשית פה?"

התפללתי בלבי שרק יחיה ויזכה להיות כאן בערב הפתיחה.

*

הוא עומד
מול הבד הריק
וממתין
כמו פורש זרועותיו
לקבל באהבה את
מה שיניח עליו
ואני שם
מאחור
מבוגרת בגיל
ועדיין ילדה קטנה
צופה
באיש המבוגר הזה
שערו שיבה ארוך
קשור בגומייה על עורפו
כתפיו האיתנות שחוחות מעט
עירומות
מצפה לראות אותו
מצריך
לראשונה בחיי
מרגישה נינוחה ושייכת

לָרְגַע
למה שעומד להתרחש
והוא
עומד שם
כמי שברור לו מקומו
כמי שברורה לו דרכו
שופך צבע
מערבב על הפֶּלְטָה
בודק אם המברשת ספגה מספיק
ואז
מניף יד יציבה
כמי שמנצח על תזמורת
מניח את הצבע על הבד
באבחת מכחול מהירה
שגורמת לי
להירתע
וללחוש
אוי

*

שבת בבוקר.

אני עדיין בבית ההורים, חסרת מנוחה, מייחלת לערב שיגיע ויביא עמו את העובדת הזרה שמטפלת בהם. שבת בבוקר ואני לא בביתי. סביב שורר השקט שאחרי ארוחת הבוקר. אבא ירד למטה לעבוד ואני עם אמא במטבח, מכניסה כלים אחרונים לארון ומשיבה את הסדר על כנו.

שום קול לא נשמע.

ירדתי אליו לאטליה לראות מה הוא עושה. הוא, עם הגב אליי, צייר ציור חדש. בשקט רצתי למעלה להביא את המסרטה. כבר למדתי להשאיר אותה בבית ההורים טעונה ומוכנה לקלוט בעינה, לקול קריאתי המידית, את המתרחש בקודש הקודשים. עדיין אופפת אותי יראת כבוד בכל פעם שאני נכנסת אליו לאטליה, גם אם היום אני רצויה כאן מאוד ונקראת לקחת חלק בכל המתרחש; להשתתף בהכנת הרלייף, להושיט יד אל הרולר ולשטוח את הגרונד על הבד הפוער פיו בסבלנות, לקבל הסברים על שיטות הפעולה ועל המכשירים השונים המעורבים בתהליך. לעתים נדמה לי שהוא מנסה לגשר על פער של חמישים שנה לפני שייגמר, מקווה להספיק הכול או לפחות את הרוב.

הפעלתי את המסרטה, בשקט, שלא ירגיש, שלא תאבד האותנטיות. צילמתי והרגשתי שאני מתעדת את המאסטרופעולה. התמלאתי חום וחיבה עזה כלפיו. הרגשתי שנפלה לידי זכות לתעד בן לדור נפילים אחרונים. אני יכולה לשבת מאחוריו שעות ולצלם אותו בעבודתו ולעולם לא לרוות. אני צופה בסרטונים שצילמתי שוב ושוב, שעות רבות של צילומים, ולעולם לא מתעייפת ולא מגיעה לידי מיצוי. אני אוהבת לראות אותו בעבודתו, לשמוע את הסבריו.

ופתאום זה היכה בי – הוא נותן לי לצלם. הכול, ללא צנזורה. רק לפני שנה, כשצילמנו את הסדרה "לצלם בסטודיו עם נסים זלאיט", הוא שאל אותי ללא הרף אם אני בטוחה במה שאני עושה כי חשש לחשוף את שיטותיו. ואילו הפעם לא הניד עפעף, כאילו שחרר. לא נותר עוד על מה להגן, אין סודות לשמור, אין עבור מי.

הוא עבד וצייר ללא לאות, להספיק כל מה שנאגר בנשמתו במהלך החודש שהיה מנוע מלהגיע לאטליה. יום אחד אמר לי "אני כבר מת לצייר, יש לי כל כך הרבה ציורים בראש ואני כבר רוצה להוציא אותם החוצה." ונדמה שזו הייתה הפעם הראשונה שהבנתי באמת על מה הוא מדבר.

בעודי עומדת מאחור ומצלמת, הבחנתי בחסרונה של הסקיצה. הוא צייר כאילו ידע מראש מה תהיה התוצאה הסופית: הצבעים, החלוקה, הקווים, האורך והרוחב.

חשתי פתאום שאיני יכולה להכיל את רגשותיי כלפיו, כלפי אבא שלי, שהייתי מנותקת ממנו והוא ממני כל כך הרבה שנים. ברכתי את שנינו שהשכלנו ללכת עם הלב, לא לוותר עוד ולהיפגש מחדש.

*

"בואי נכין תערובות מוכנות לשימוש לערב הפתיחה."

מה???

למה אתה מתכוון?

"תערובות, כמו שיש בארון שתלית. אני רוצה להכין תערובות מוכנות לשימוש."

הנה הוא מתחיל לצעוד יחד איתי. במהלך השבועות שלפני חנוכת הגלריה אמרתי לו שאני רוצה להציע את התערובות שלו למכירה. ההתנגדות שעלתה מצדו הייתה מיידית. ידעתי שאין טעם להתאמץ ולשכנע, אני מכירה אותו. לאחר מספר ימים נכנסתי אליו לאטליה וארגזים ביד. כששאל לפרט הארגזים עניתי שאלו קופסאות לתערובות שאני רוצה למכור. שמתי את הקופסאות במחסן ואמרתי: אתה יכול להשתמש בזה בינתיים. אחרי מספר ימים הוא אמר לי "בואי נכין תערובות." חייכתי בלבי.

*

"מכרת ציור?"

השאלה הנצחית שנשאלת

בכל תערוכה

בכל אירוע

בכל "בית פתוח"

וגם אם לא נשאלת

תמיד, אבל תמיד, מרחפת מעל

כעננה,

שהאחד לא מעז לשאול

והאחר מייחל שלא תישאל.

"מכרת ציור?"

על פי זה אני נמדדת

על פי זה נמדדת היצירה

זה מגדיר את איכות האמנות

שאני בוחרת.

בתוכי אני יודעת, בוודאות

שהציורים מעולים
שהבחירה שלי מצוינת
כי היא נגעה בי
ולא השאירה אותי אדישה.
אני מביטה שוב ושוב
לא כי אני רוצה
אלא כי זה מה שהיא גורמת לי לעשות.
וכמה אני רוצה שלפחות יצירה אחת תימכר
כדי שהעננה לא תרחף מעליי
לפחות לא הפעם,
לפחות עד הפעם הבאה,
שבה אציג תערוכה
ואמתין בלב מכווץ
עד שתגיע השאלה,
"מכרת ציור?"

*

"גם מחר אני צריך לרדת?"

מה אני אמורה לענות לו

לאיש המבוגר הזה,

שכבר אפשר לקרוא לו זקן?

הרי כבר משלים את שנתו התשעים וארבע

ובימים אלה, כשכבר כמעט...

הוא פתאום רואה את חלמו

הופך להיות גם חלומה

של בתו

של זו שמשחר ילדותה הפנתה עורף

לו

ולציווריו

שראתה בהם אויביה

כקנאת אחים

הרבים על תשומת ליבו של אביהם

על מקומם בלבו

יודעת את מי הוא מעדיף על פניה

והנה זו שמרדה
הופכת עורה
והבעירה שבתוכו
הופכת לבעירה שבתוכה
והוא ניצב כלא מאמין
מנסה לבדוק
למשוך אותה לאחור
רוצה שתמשיך
חרד שמא תעצור
ובעיקר פוחד על עצמו
יודע שלא יוכל לעמוד באכזבה נוספת
של חלום שלא יתגשם
ומה הוא בסך הכול מבקש?
"אני רוצה לעשות רק עוד תערוכה אחת"
האם גם מחר הוא צריך לרדת?
אז
הוא נע כבתוך חלום
תשוש, כבוי, לא יכול להכיל את ההתרגשות
"אלוהים קורא לי"

כך אמר כשעיניו מתמלאות דמעות

בפעם המי יודע כמה

ואני ידעתי שטרם הגיע זמנו

וניסיתי להרגיעו

אתה יכול להיות בטוח

אנחנו חולקים אותה תשוקה

פרי יצירתך שמור בידיים אמונות

אם ירצה יוכל לעזוב בשקט

אך יש עוד הרבה

להניח על הבדים

הממתנינים

מוכנים לקלוט

את נפשו

*

"סיימתי סוף סוף לצייר את הציור הזה. הוא הוציא לי את הנשמה. היה לי מאוד קשה לצייר אותו."

למה?

"הכול היה קשה. הכול."

"אני מרגיש שזה הציור האחרון שאני מצייר."

כבר אמרת את זה לפני. זו לא פעם ראשונה שאתה מרגיש כך. ניסיתי לדחוק את הקץ, להיאחז בו עוד קצת, להתחמק משיחה כואבת. ידעתי שכשיגיע הרגע הוא יאמר את הדברים במפורש, לא ינסה להסתיר את האמת. לא ינסה להסתיר את הפחד.

"הפעם זה משהו אחר, אני מרגיש את זה. אני כבר לא מצייר במיטה, אני כבר לא מצייר בחלום. אני מרגיש שזה הציור האחרון שלי."

זרועות הפחד החלו ללפוף את לבי ולכווץ את בטני. אצבעותיהן החונקות, בזו אחר זו, נלחצו לתוכי עד כאב. "הציור זה המנוע לחיים שלי," אמר לא מזמן, "אני לא יכול לחיות בלי הציור." הבנתי את משמעות מילותיו "אני לא מצייר במיטה." ידעתי שהוא בוכה במיטה. מתגעגע. פוחד. חש שזה הסוף. ראיתי אותו נאחז

בציפורניו. יורד לאטליה ומצייר, מתעסק, מעביר צבעים
מבקבוקים לקונוסים וחוזר חלילה.

"זה הציור האחרון שלי, אני מרגיש את זה."

ירדתי לאטליה לאחר כמה שעות. הוא לא הגיע לכאן.
רציתי לראות את "האחרון". הוא נהדר, עמוס צבעים
וקווים, לאורך ולרוחב. ואחר כך נזכרתי שלא בדקתי
אם הוא חתום. היה שם משהו שהסיח את דעתי;
הסטודיו נראה כמו בית מרקחת, נקי ומסודר כפי
שמעולם לא ראיתיו, כאילו הכין אותו לבאים אחריו.
המראה היה משתק. יצאתי משם בראש מושפל, פוחדת
לפגוש את רגשותיי.

*

"האישה שהתעניינה בציור חזרה?"

לא.

"אני מאוד רוצה שהיא תחזור. מגיע לנו שהתערוכה הזו
תסתיים עם מכירה."

ידעתי שהוא אומר שמגיע לי שתימכר עבודה, אחת
לפחות. ואני, שלא כהרגלי, לא חשתי שזה קשור למילוי
ציפיותיו ממני. לא הרגשתי שמהו אצלי לא בסדר,
שאני עושה משהו לא נכון.

בתוכי חשתי כמה טוב שהוא רואה את הגלריה. רואה את ציוריו תלויים על קירותיה. יודע שאני עושה כל מה שביכולתי עבור יצירתו. כמה נכון היה לא לעצור הכול ולהמתין שיתאושש, כפי שביקש ממני לאחר שנפל ושבר את רגלו. חשבתי שהציור יחזיק אותו בחיים לעד, אבל הוא מרגיש שהציור מהווה עבורו סמן לסוף המתקרב.

"את יודעת למה אני מרגיש זאת?" הוא מתקרב אליי, לוחש כממתיק סוד.

למה?

"אתמול ישבתי מל הציור וראיתי שהצבע לא מתייבש. עשיתי קו אדום יפהפה, בולט, ואתמול כשבדקתי ראיתי שהצבע לא התייבש. מתברר ששכחתי לשים דבק."

אבא, אבל זה קורה לך שאתה שוכח. הרי אתה רושם הכול.

"לא", הוא התעקש, "בחיים לא שכחתי להוסיף חומר לצבע. בחיים." ועיניו התמלאו דמעות. "כבר סידרתי את זה, הציור גמור והוא יפהפה."

אבא, אז אולי אתה צריך להתחיל לרשום גם את זה?

הרגשתי כאילו אני אומרת לו "תרשום שאתה צריך לטבול את המברשת בצבע כדי לצייר."

"אם אני צריך לרשום איך להכין צבע אז זה סוף העולם."

ידעתי שהוא מדבר על סופה של חדוות היצירה, המנוע הפנימי שמאבד כוח.

"ואני רוצה לספר לך עוד משהו," הוא הוסיף, לוחש כאילו הוא עומד לספר לי סוד מדינה, "אתמול רציתי להכין סקיצה באדום וירוק ולא ידעתי מה זה אדום ומה זה ירוק, כאילו צד אחד של המוח רוצה להכין אדום והצד השני לא מבין מה הוא רוצה. המחשב היה דלוק ולא ידעתי מה אני צריך לעשות, לא הבנתי מה יש על המסך. רק אחרי שעה הבנתי שיש שם סקיצות של ציורים שהכנתי. זה בחיים עוד לא קרה לי."

התחלתי לפחד.

*

הוא ממשיך לצייר. נאחז בציור כמו אוויר לנשימה. מתהלך באטליה מפינה אחת לפינה אחרת, צולע מעט, כואב, ומסרב להיעזר במקל. כמו מתריס לפני בורא עולם: "כל עוד אני עובד, כל עוד אני הולך בכוחות עצמי, אתה תיאלץ להמתין."

משקיע מאמצים כבירים. לא יכול להתעלם מהסימנים החיצוניים, מאובדן הכוחות. "כמה טוב שיש לי היום בדיקות בבית חולים. טוב שאני יוצא מהבית, שיש סיבה. אני מרגיש שאני מתנוון." אך בהמתנה הארוכה

לרופא שיגיע הוא אמר "לא חבל על הזמן שאני יושב
פה? כבר הייתי יכול לסיים את הציור. סתם עזבתי
באמצע כדי לבוא לכאן."

וקשה לו. אני רואה, בעיקר את הפחד בעיניים. כל אירוע
מקבל ממדים מפלצתיים, בכל דבר הוא רואה סימן
לבאות, אות לסוף המתקרב שנשלח אליו משמיים,
מישות הממתינה לו שם. כל שכחה קטנה מלחיצה אותו
כאומרת "זהו, סופך קרב." לפעמים בא לי לחבק אותו
חזק ולומר לו שיהנה ממה שנשאר. הנה עוד תערוכה
עומדת להיפתח בעוד שבועיים, תירגע, תמשיך ליצור
כאילו אין מחר. הסוף יגיע והוא לא תלוי בך, אז
תמשיך.

והוא ממשיך. עדיין מחדש, משנה כיוון.

רק עוד דבר אחד הוא היה רוצה לדעת שיקרה, גם אם
לא יזכה לראותו – שיערכו תערוכה של יצירותיו
במוזיאון. לדעתו זה מגיע לו. הוא צודק. לו רק יכולתי
לומר לו שזה עוד יקרה.

לא משנה כמה הוא יצר, כמה הוא טוב, וכמה אתגרים
עבר בחייו – הוא צריך שידעו מיהו, שיכירו בו. ואף יותר
מכך הוא צריך אישור שהוא טוב, שהוא בסדר. נזכרתי
בתערוכה שעשיתי לו בתחילת דרכי, נתתי לה את
הכותרת "עודני כאן."

*

לא אשקר
(ממילא אף אחד לא יאמין לי)
אני רוצה למכור
והרבה
ההרגשה המתפשטת בגוף כשמישהו ניגש ושואל
"מה המחיר?"
ואחר כך
"אני רוצה אותך"
ומוציא מכיסו או מתיקה
את מה שמסמל עבורם כל כך הרבה
ויאפשר לך להשיב
"כן, נמכר ציור"
הרגשה כזו
לא ניתן לתאר
צריך לחוות.
ובתוכי אני יודעת, בוודאות
שהצלחתי

באמצעות היצירה

קשרתי ביניכם

הצלחתי לגעת.

*

"שלוש עיריית, ראיתי את הציור הזה בתערוכה
בתיאטרון ירושלים ומאוד אהבתי אותו. את יכולה
לומר לי מה המחיר?"

אמרתי לה.

"זה קצת יקר לי, אפשר לדבר על הנחה?"

אפשר, עניתי.

"קצת לא נעים לי להגיד לך. אנחנו משפחה של
מוזיקאים והאמצעים שלנו מאוד מצומצמים. אני
אשמח לקבל הנחה גדולה. אני מאוד רוצה שהציור הזה
יהיה תלוי אצלנו בבית. כל המשפחה ממש התאהבה
בו."

על איזה מחיר את מדברת, שאלתי.

"ממש לא נעים לי להגיד לך."

תנסי.

"חמש מאות שקל."

האם היא מבקשת הנחה כזו גם כשהיא קונה בגד
להופעה או כלי נגינה?! ומה יש בהם, באמנים, שמשדר
נואשות למכור, עד כדי שמישהו יעז להעלות על דל
שפתיו הצעה כזו?

*

"למה את לא באה לצייר איתי כאן?"

אני לא יכולה לצייר כאן את מה שאני מציירת.

"למה?"

כי אני מציירת על נייר, על שולחן.

"אבל לקחת בדים ממני. את השתמשת בהם בכלל?"

כן, התחלתי.

"תביאי לכאן, אולי אוכל לתת לך עצה."

כן בטח, רק זה עוד חסר לי. כאילו לא מספיק שאתה
נושף בעורפי גם כשאני לא כאן. פעם, באחת משבתות
"בית פתוח" שיזמתי הבאתי איתי ציור, והוא כל הזמן
דחף את הראש, שלא לומר את האף, לראות מה אני
עושה.

"מה את עושה?"

סתם, מעבירה את הזמן.

"זה יפה. כמה סבלנות צריך."

לא האמנתי לו. ואז שוב הוא נדחף: "תראי, אולי תשני כאן ותעשי משהו כזה," אמר וניסה להסביר את כוונתו. הרגשתי את הדם עולה לי לראש. מי ביקש ממך להתערב? מי ביקש את חוות דעתך? אתה בכלל יודע מה אני מנסה לעשות? למה אתה מתערב? למה אתה לא נותן לי לבד?

אני לא יכולה להימנע מהשוואות. בחיים לא אוכל לעשות מה שהוא עושה, בטח שלא להגיע לרמה שלו. אין בי הסקרנות וגם לא הרצון לעשות מה שהוא עושה.

אבל זו לא האמת. כל כך הרבה פעמים נכנסתי לחדר העבודה בביתי והסתכלתי על הבד הגדול המתוח על מסגרת. תלוי על הדלת, מצויר חלקית בקווים דקים עם מכחול דק בצבעי אקריליק. ניסיתי, אבל זה לא יוצא. הבד גדול מדי ואני לא נהנית מהעבודה. אני נהנית הרבה יותר לצייר על נייר. וכך, בכל פעם שאני נכנסת לחדר העבודה אני מסתכלת על הבד הגדול וחשה רצון עז למרוח את ידי בצבעי אקריליק ולהניח אותן על הבד, לחוש כל מריחה. בלי תכנון, לא חשוב מה יצא, רוצה רק להרגיש. ובכל פעם מעלה המחשבה דמעות בעיניי.

אז אני מתיישבת, מוציאה את בלוק הציור, תולשת דף אחד, מניחה על השולחן, מוציאה את התבנית ומניחה אותה על הנייר, משרטטת, מתכננת עיגולים, טווה אותם

בינות לשרטוט ומתחילה לצייר בקווים דקים, קצרים, שחורים. ההיפך הגמור ממנו. מרגישה שרק כך אני יכולה לצייר ולו לדקות מעטות, להתעלם מהביקורת הנושפת בעורפי.

*

לפני שנים נכנסתי לגלריה באחד הרחובות המרכזיים בתל אביב. הציורים שניבטו אליי מבעד לחלון הראווה הגדול נראו מוכרים. צייר ידוע. אבל משהו לא היה לגמרי שלו. הסתקרנתי ונכנסתי. הציירת הייתה שם במקרה. היא סיפרה על הציורים שהתחילה לצייר בגיל מבוגר, ושבמשך שנים לא הייתה יכולה לגעת במכחול או בצבע. אביה היה צייר ידוע, והיא הרגישה שאינה יכולה להתחרות בו. היא החלה לצייר ברצינות רק אחרי מותו. הציורים שלה הזכירו את שלו, ובכל זאת היו שלה.

ישבתי שם והקשבתי כמהופנטת, היא סיפרה לי את סיפור חייה. רציתי לקום ולחבק אותה אבל קפאתי במקום. לא הוצאתי מילה מהפה. המפגש היה טעון מדי עבורי. זה היה לי מפגש ראשון עם בת של אמן. לעתים, כשאני נשאלת מדוע אני לא מציירת על בד, בצבע, אני עונה שאני לא יכולה, ואולי אצייר פעם, בעתיד. ואני

חושבת לעצמי שאולי, רק אולי, אם וכאשר, זה יקרה
אחרי שהוא כבר לא יהיה כאן.

*

מאז שנפל ושבר את צוואר הירך, נדמה שנשבר בו משהו נוסף.

הוא מדבר איתי הרבה על התכניות שלי לעתיד, לימים שבהם שניהם לא יהיו כאן עוד. בעיקר הוא מבקש שלא אמכור רכוש. ואני בכל פעם מחדש מבטיחה לו שאין לי שום כוונה לעשות זאת.

ואז הוא שואל על הבית, מה אני מתכוונת לעשות עם הבית הגדול. הוא רוצה לדעת בדיוק מה אעשה עם קומת המגורים, הוא מייעץ לי מה לשפץ ואיך להשיג מימון. אך בעיקר הוא רוצה לשמוע שוב ושוב שהגלריה תמשיך לתפקד. ומה יקרה אם היא לא תכניס כסף? האם אמשיך לתפעל אותה גם אם לא יהיו רווחים? ואני שוב מבטיחה שהגלריה תישאר, לפחות כל זמן שאני חיה ויכולה להפעיל אותה. אני מקווה להכניס לתחום גם את אחד מילדיי, מי מהם שיהיה מוכן לקחת על עצמו את המשימה הגדולה. אני מבטיחה שהגלריה תעבוד ותמומן מנכסים אחרים שהם משאירים, שכסף לא יהיה סיבה לסגור אותה.

ואז הוא בודק מה אעשה עם האגף המשמש מחסן עצים ומסורים עבור המסגרות שלו, מייעץ לי מה כדאי לעשות עם כל המכשירים החשמליים הגדולים שהוא משאיר.

אחר כך מדבר על חלק אחר של הבית, מציע לסגור אותו ולהפוך אותו ליחידת מגורים. שוב מציע דרכים להשיג לכך מימון, ומי כדאי שיתגורר שם ואיך לנצל את הכסף שיתקבל בתמורה. הוא דואג לוודא שהנכדים שלו ייהנו גם הם מהכול, ואני מבטיחה לו שכך יהיה – הרי הם הילדים שלי, ולי אין צורך בכל כך הרבה רכוש עבור עצמי.

בחודשים האחרונים חוזרות השיחות הללו על עצמן שוב ושוב, ואני לא בטוחה אם הוא שואל כל פעם מחדש בגלל הצורך לוודא או בגלל השכחה שהתחיל לסבול ממנה. שמתי לב שהוא מעולם לא שאל מה אעשה עם חדר העבודה שלו, הסטודיו הענק שבו הוא נמצא מרבית שנותיו ושעותיו. אולי הוא פוחד, כאילו השאלה מה אעשה בסטודיו שלו כשהוא לא יהיה כאן היא שיא החידלון. הוא לא שואל. אפילו לא פעם אחת. אבל אני מדמיינת את עצמי נמצאת שם; תפן עומד באותו המקום והבד שעון עליו בדיוק באופן שבו היה מניח את הבדים. ואני שופכת צבע בנדיבות על הפלטה, משקיעה את כל כף ידי בתוך הצבע. מוודאת שכל הרווחים בין האצבעות מלאים בצבע, האצבעות מכוסות כולן, לא רואים פיסת עור חשופה, והיד מתרוממת לעבר הבד ונוגעת בו. מכסה בצבע, מושכת למעלה ולמטה ובאלכסון. עיניי עצומות, ואני מרגישה רק את מגע ידי המרוחות בצבע על הבד. נכנסת אט אט לעולם שהמתין לי בסבלנות אין קץ כל כך הרבה ימים.

תערוכה ב"גלריה על האגס" ברעננה. חלל גדול, מואר, תערוכת יחיד שלו למשך שבועיים. החלטתי לקחת לעצמי פינה בצד, ולתלות שם מעט מציורי. רק מי שיעבור בכל הגלריה יראה אותם. כמה פחדתי לומר לו שאני עושה זאת. רק כשיצאנו לערב הפתיחה, לפגוש את האורחים, סיפרתי לו וביקשתי את רשותו. הוא הסכים.

הגיעו מבקרים רבים, כי שמעו שצייר מיוחד מציג בגלריה. הם הסתובבו בגלריה והגיעו עד הקיר ההוא, המוסתר כמעט, בקצה. ובאו לשאול מי הציירת, ששמה הופיע בראש חלקת הקיר הקטנה, הניידת, ומה קרבתה לצייר. עניתי שאני ציירתי, והתגובות שקיבלתי היו שזה לא מפתיע – הרי הוא מצייר בגדול, עם מריחות מברשת רחבות ועם כל כך הרבה צבע, ומה שיותר לך הוא לצייר בקטן, בקווים דקים ובשחור בלבד.

נכון, עניתי, התחרות גדולה מדי. בלתי אפשרית. וכשנשאלתי מדוע איני מנסה לצייר כמוהו, עניתי שאין מקום לשני ציירים כאלה באותו בית. אין מספיק מקום – כך אמרה פעם אוצרת שביקשתי ממנה לאצור תערוכה לאבי. היא הגיעה אליו הביתה לפגוש אותו ולראות את ציוריו. כשפתחתי לה את דלת הבית היא נעמדה בפתח הסתכלה סביב ואמרה "אבא שלך תופס הרבה מקום

בבית. " המשפט הקצר ביטא במדויק מה שחשתי כל השנים ולא ידעתי להביע במילים.
אבא שלך תופס הרבה מקום בבית.

*

"החלטתי, היום אני הולך לבד לפארס, ברגל."
כך הצהיר יום אחד. גבר זקן בן תשעים וחמש שהחליט שנמאס לו להיות תלוי באחרים. הוא רוצה ללכת לבד.
אתה צריך ללכת עם ההליכון, אמרתי לו.
"מה פתאום, אני יכול ללכת בלי כלום."
כדאי לך, שלא תתעייף באמצע הדרך, אמרתי.
חצי שנה קודם הוא שבר את הרגל. הסטטיסטיקות אומרות שבגילו זה הדרך הישירה לעולם שכולו טוב, אבל הוא עשה לסטטיסטיקה "שריר" ושיקם את עצמו עד כדי הליכה עצמאית ללא עזרים.
ופתק עם הפרטים שלך יש לך בכיס? הקשיתי.
הוא הוציא את הכרטיס שכתב רק אתמול, ובו שמו, שמי ומספר הטלפון שלי. אני דואגת. הוא שוכח. פעם היה מתווכח איתי, אומר שאמרתי דברים שלא אמרתי, ושוכח את אלו שכן. ויכוחים מרים היו בינינו, אף אחד

משנינו לא הסכים לוותר על האמת שלו. הרי אני בתו,
עקשנית ונחושה בדיוק כמוהו.

אבל לאחרונה גם הוא שם לב שהוא שוכח, שוכח מה
התכוון לצייר כשהציור כבר במחצית התהוותו, שוכח
אילו חומרים ערבב במיכל. זכרונו לא מספיק אפילו
למספר השניות הנדרשות כדי לקחת את העט בידו
ולרשום. קורה שאני יורדת אליו לאטליה ורואה מיכל
ללא כיתוב.

מה זה אבא?

"זה חומר לרלייף."

מה יש בו?

"אני לא זוכר."

למה לא רשמת?

"עד שלקחתי עט לרשום כבר שכחתי מה רציתי לרשום.
אבל לא נורא, זה חומר טוב. ניסיתי אותו והוא מצוין."

הוא מנסה לשכנע את עצמו; לא שהחומר טוב, אלא
שלא חשוב מה ההרכב. אבי שתיעד כל פעולה, כל הרכב
של חומר שהכין, מנסה לשכנע אותי או את עצמו שלא
נורא שלא כתוב, העיקר שהחומר מצוין. אני מאמינה לו
שהחומר מצוין, ואני לא מאמינה לו שלא חשוב לו מה
הוא מכיל.

היום הוא כבר מודע לשכחה שתוקפת אותו לעתים
ומודאג ממנה, ובסופו של דבר הסכים לרשום בפתק
שהוכנס לכיס חולצתו את הפרטים לעת צרה.

אבל אז התחרט ואמר לי שהוא מעדיף ללכת עם
העובדת המטפלת בו ובאמא.

"ואני לא לוקח מפתח. אני רוצה לרדת דרך הגלריה."

אתה יכול לצאת מהדלת הראשית זה יותר קצר,
אמרתי.

"אבל אני רוצה לרדת דרך הגלריה. יש דבר יותר מהנה
מזה?"

לא, אין.

הוא ירד, היא אחריו, והם הלכו לכיוון הפארם. עמדתי
והבטתי בשניהם יורדים במורד הרחוב, ולבי נמלא
אהבה אליו. אדם זקן, הולך לאט, מדי פעם נעצר,
מזדקף וממשיך הלאה.

וחשבתי לעצמי שזהו אבא שלי; איש זקן היודע לשם מה
הוא מתעורר בכל בוקר, יש מקום וציור הממתנינים לו.
איש זקן שבכל לילה הולך לישון ויודע שיום נוסף עבר
באטליה. יום ששווה היה לחיותו.

*

"את יודעת מה אני עושה עכשיו?"

לא.

"את מזהה את זה?" שאל והצביע על ציור שהיה מונח על שולחן העבודה שלו.

נראה כמו משהו שעמד בצד המון זמן, ענית.

"נכון", הוא אמר. "החלטתי כרגע לעזוב את כל הבדים החדשים ולעבוד על כל הציורים האלו שעומדים בצד." ובכך התכוון לכל הציורים הנמצאים "בבית חולים". זה השם שנתן לציורים שלא מספקים אותו, שסיים לצייר אותם אבל חסר בהם משהו שהוא לא ממש יכול להגדיר. הוא מותיר אותם כך ללא חתימה, עד שיבוא היום ש"יסדר" אותם. והם עומדים סביבו מיותמים, ניצבים על הרצפה, נשענים על ערימות ציורים אחרים שזכו להגיע לידי גמר, שזכו לחתימתו – לאישור שהם טובים וראויים לצאת מהאטליה ולהיות מוצגים לעיני אחרים.

כך הם מונחים סביבו. קרובים אליו. עינו צופה בהם מדי פעם. והם כמו מביטים בו ומייחלים לרגע שיגיע, למגע ידו שתרים אותם ממקומם על הרצפה ותניחם על הכן. מתגעגעים למברשות המיוחדות שלו ולמגע הצבע על

פניהם. מצפים לרגע שבו ייתן אישור ויאמר בקולו
הסמכותי "זהו, אני יכול לחתום."

ואז הוא מוסיף "יש כאן כבר יותר מדי. אני רוצה
לסיים אותם כדי לא להשאיר לך ציורים שלא תדעי מה
לעשות איתם."

בשנה האחרונה הוא מדבר כך לעתים קרובות. כבר לא
בטוח באשר לזמן שנוותר לו, דואג לזמן שאחרי. וכמו
שלמדתי להכיר אותו בעשור החולף הוא מדבר דרך
הציור. הוא מודאג שייוותרו ציורים לא גמורים, לא
חתומים, ובעצם מודאג ממה שיקרה כשכבר לא יהיה
כאן. הוא אומר לי שהוא מודאג מכך שלא אדע מה
לעשות עם ציוריו הלא גמורים, אבל מתכוון לומר שהוא
חושש להשאיר אותי לבד עם כל המעמסה הזו.

רגשות אלה כלפי הציור אינם שייכים לי, אלה הם
רגשותיו. הציור עבורו הוא מפלט, כורח, אבן ריחיים על
הצוואר, חבל הצלה, חיים שלמים ששווה לחיות ודאגה
למה שייוותר מאחור.

האם יהיה מישהו שידע לדאוג לציוריו כמוהו?
אולי.

הבטחתי. הבטחתי לא להרים ידיים. הסכמתי להעביר
אליי את המפלט, את הכורח, את אבן הריחיים שעל
צווארו ובמיוחד את חבל ההצלה, ולחיות את יתרת חיי
בשמירה על מה שייוותר מאחור.

*

לפני שבוע מלאו לי שישים ושתיים שנים.

חודשים רבים אני מנסה לצייר בצבעי אקריליק על בד. לעתים קרובות אני עושה תבליטים עם החומרים שאבא עובד איתם. שאלתי אותו כל כך הרבה שאלות בתקופה האחרונה עד שיום אחד הוא שאל אותי: "מה את עושה עם זה?" מלמלתי שאני מנסה את החומרים.

"את מציירת?"

לא, אני רק מנסה את החומרים.

הוא לא שאל יותר, לא לחץ, אפילו לא רמז שהוא יודע שאני לא דוברת אמת. השאיר אותי לנסות, לשאול, עזר בכל מה שהיה יכול. התחיל לבדוק תרכובות נוספות שיהיה לי קל לעבוד איתן, ותוך כדי כך שאל מה עבד לי טוב, מה אהבתי, אם היו תקלות כלשהן. בכל פעם שהגעתי אל ביתם המתינו לי תרכובות נוספות שהוא ניסה, פשוטות מאוד להכנה. הוא הראה לי מה הוא עושה עם התרכובות, נתן לי לבדוק את חוזקן על הציורים שלו והכין לי אותן בקופסאות שאקח הביתה לנסות.

הוא לא שאל שום שאלה גם כשהגעתי אליו יום אחד עם מסגרת וביקשתי בד כדי למתוח. הוא היה בסטודיו שלו,

צפה בי כשמתחתי, כשמרחתי את הבד בשכבה ראשונה
אוטמת, ואז שאל אם אני צריכה גם גרונד.

עניתי שכן.

מיד הכין לי, על פי הצרכים שהגדרתי. בשלב הזה כבר
ידעתי שאני מעדיפה תרכובת סמיכה לתבליט יחסית
גבוה שיתייבש מהר.

תוך כדי הכנה חזר על הסברים שנתן לי בעבר: איך
להכין כל אבקה בנפרד לערבוב, איזו אבקה צריך לנפות
לפני העבודה, איזו אבקה פוגמת בגוון של הצבע שבא
איתה במגע ואיזו לא, באיזה סדר לערבב את החומרים.

ואני רשמתי כל מילה שלו.

לבסוף, אחרי ימים רבים שנמנע מלשאול, יצא המשפט
מפיו: "מתי את מתכוונת להראות לי מה את עושה?"
כשיהיה מה להראות, עניתי, ובליבי חשבתי: כשיהיה לי
האומץ לעמוד מולך עם ציור שלי, כשאוכל להכיל את
המילים שלך ולדעת שאתה רק מלמד אותי ולא מבקר
את הציורים שלי.

אתמול כבר היו לי כמה ציורים קטנים להראות לו, ולא
הרגשתי מאוימת. פעם ראשונה בחיי. אני בת שישים
ושתיים והוא בן תשעים וחמש. הוא שמח כל כך לראות
מה עשיתי. על ציור אחד קטן, האחרון שציירתי, לא
הייתה לו שום הערה. "אל תגעי בו. יש בו הכול. נהדר."

ואז ישבנו ודיברנו על תהליכי העבודה שלי, על
הקומפוזיציות הנוצרות על הבד, על המחשבות לפני
ותוך כדי עבודה. תוך כדי שיחה הוא נתן לי את הטיפים
שלו. הכול בנינוחות מרבית, בגובה העיניים. קיבלתי את
כל מה שהוא לימד אותי. כשקמתי ללכת הוא אמר
"ברוכה הבאה."

גלריה

*

אמסטרדם
מוזיאון ואן גוך
אי שם לפני שנים
ואני אפופת תחושה שאין לי מילים לתארה
הציורים
אופן התלייה
הסיפורים הכתובים על לוחות מוצמדים לקיר
סיפורי אמן
נשקפים מהקירות.
המילים
משתלבות ומשתרבבות לתוך הצבע
בראשי
בנפשי
בנשמתי
"ככה אני רוצה"
המחשבה חולפת בהבזק
המעלה דמעות בעיניי
ככה אני רוצה
עבורו

*

חזרתי מספרד אחרי שהות קסומה בת חודש שבמהלכה הייתי לבד עם עצמי במשך שעות. החופשה זימנה לי אין ספור מחשבות, תובנות, ניסיונות ובדיקות – למדתי בעצמי ועל עצמי. אמנות הקיפה ועטפה אותי ללא הפסק. כשחזרתי ידעתי שמהו בי נרגע והפך שלם ובטוח.

מיד עם שובי החלה הגלריה להשתנות. זהו, נפלה ההחלטה – הגלריה תהפוך להיות מקום תצוגה קבוע לתערוכות של אבא ושל אמנים אחרים. מבנה קבוע, עם קירות המאפשרים תצוגה מכבדת ליצירות שייתלו עליהם, בדיוק כפי שחלמתי עליה שנים. בדמיוני ראיתי את עצמי בתוך הגלריה, ידעתי איך היא נראית, היכן ממוקם השולחן, איך נראית הכניסה, מהיכן מגיעים האנשים. הכול התחיל להתגשם.

העבודות רק החלו כשאמא נפלה בלילה ושברה חוליה בגב. באחת הפכה מאישה עצמאית לאשה התלויה בסיוע של אחרים. ואני בתה היחידה איתה, אין עם מי לחלוק. כמה טוב שאני אחרי החודש בספרד. התנהלתי ברוגע, טיפלתי באמא ובגלריה במקביל, וידעתי שהמבחנים הקשים שלי רק מתחילים. לא התכוונתי לעצור. בראש התנגן לי המשפט ששמעתי מבוב פרוקטור: "It is what

it is, accept it. Harvest the good. Forgive all the rest.”

ואז הגיע לתיבת המייל שלי ציטוט משפט של ויויאן גרין: “Life is not about waiting for the storms to pass – it’s about learning to dance in the rain.”

החלטתי להמשיך בתכניותי ויהי מה. הגלריה היא חיי ומצבה של אמא לא יתווה עילה להפסיק. קל היה לעצור אז, הייתה סיבה טובה. אבל ידעתי שבהמשך יגיעו ההאשמה, התסכול וההלקאה העצמית. בסרט הזה כבר הייתי לא פעם. דאגתי שאמא תקבל כל מה שהיא צריכה וגם הגלריה. בלי ייסורי מצפון.

*

”זה לא יקרה,“ אני בונה בראש את השיחה עם יעל. שיחה אחרונה.

ראייתה של אמא נחלשה בשנים האחרונות. יומיים לפני הנפילה קיבלה לידיה בצער רב את תעודת העיוור. היא התעוררה באמצע הלילה, ראתה אור גדול וחשבה שראייתה חזרה אליה. קמה ללא אמצעי הזהירות שבהם נקטה עד כה, פספסה את הקיר שהייתה נאחזת בו והולכת לאורכו, והתרסקה על הרצפה. ככה שכבה,

בוכה וכאובה, עד שהצליחה לגרור את עצמה למיטתה והמתינה לבוקר.

באותו יום החלה הבנייה של הגלריה ולכן הגעתי, שלא כרגיל, בשעת בוקר מוקדמת. מצאתי אותה נאנחת, הלומה, לא מבינה מה קרה ולמה. כאב לה אך היא הצליחה לעמוד ואפילו ללכת בעזרתי למקלחת ולמטבח תוך שהיא צועקת עליי ונוזפת בי כהרגלה שאעזוב אותה לעשות הכול לבד.

למחרת, כיוון שהכאבים לא חלפו, לקחתי אותה לחדר מיון. אובחן שבר בחוליה מותנית. כאובה החזרתי אותה הביתה. היא איבדה את ביטחונה באחת. פחדה לעמוד לשנייה קצרה ללא אחיזה במשהו או במישהו, עדיף במשהו.

מהקומה העליונה שמעתי את הפועלים עובדים למטה בגלריה, ואני עם אמי ולבי התרוצץ בין השתיים. הזמן החל לתת את אותותיו. חשתי תשושה. היה קל יותר לו יכולתי להאשימה שמצאה את הדרך הטובה ביותר למנוע מהגלריה להיבנות. אבל לא יכולתי.

*

אמא שלי. כמה סמלי שנפלה ביום שבו החלו עבודות הבנייה של הגלריה. היא לא יכולה הייתה להבהיר טוב

יותר את התנגדותה. נקרעתי בין שלושה; אמא, גלריה ואבא.

אבא עלה בכל רגע לשאול אם אני עובדת היום. "עובדת" מבחינתו זה לנקות ולסדר, להתקדם עם הקמת הגלריה. שום דבר אחר לא עמד לנגד עיניו. עניתי שלא. שצריך להמתין ששלב הבנייה הראשון יסתיים. עוד יומיים, מקסימום שלושה. וכרגע אני ממילא לא יכולה לעבוד כי אני מטפלת באמא. ולאחר מספר שעות הוא שוב עלה מהאטליה שלו, בדק את התקדמות הבנייה, בא לראות אותי ושאל: "הם כבר כמעט סיימו, אז את יכולה להתחיל לעבוד עוד היום?" וחוזר חלילה, חמישה ימים רצופים. הבנתי את מה שהתחולל בלבו – איך שוב היא הורסת הכול. אמא.

הוא חשש שהחלום יתמוסס אך אמא לא שמעה, לא הייתה ערה. היא כאבה את גופה הצמוק והשבור, בחנה את שארית חייה ההולכים מדחי אל דחי.

בין סיוע בהליכה לשירותים ובין מתן תרופות ירדתי לראות את התקדמות העבודה, את החלום קורם עור וגידים. ואבא שוב עלה מהאטליה ושאל: "את מתחילה לעבוד היום?" אולי אבא, אולי.

ואז אמא שרקה. יש לה שריקה חזקה של מי ששרקה כל חייה לבעלי החיים שגידלה. בצילומים משנותיה הראשונות בארץ מופיעים תמיד הכלבים שלה. היא הפסיקה רק כשחשה זקנה מכדי לטפל בהם במסירות.

אתמול ישבתי איתה במרפסת הכניסה לביתם, הכלב של השכן החדש ברחוב נבח שעות ללא הפסק. היא צעקה לו "שקט." אני אמרתי לה שתפסיק, שהכלב לא שומע אותה ושהיא נשמעת כמו המשוגעת השכונתית התורנית. והיא ענתה לי "צריך לגשת ולהגיד לו שקט, זה כלב שמבין. אני שומעת את זה לפי הדיבור שלו." אמא שלי. בחצר הסתובבו החתולים, חיפשו את המזון שהותירה להם.

וישנו כמובן העורב. העורב התאהב באמא שלי שדאגה להשאיר לו ולמשפחתו אוכל מדי יום. הוא היה עומד על החלון ומקיש במקורו, ואם נותרה על אדן החלון צלחת ריקה מיום האתמול, היה מרים את שפתה ומפיל אותה על הסורג כדי שתשמיע רעש. מסב את תשומת ליבה של אמי כאומר: הנה אני כאן, ממתין לאוכל, יש לי גוזלים להאכיל. הוא היה עף מעליה ומלווה אותה בכל פעם שיצאה מביתה והלכה ברחוב, והיא הייתה שורקת לו במחווה של חברות.

כך שרקה אליי כל אימת שהייתה זקוקה לעזרתי, ובין השריקות ירדתי לנקות ולהתחיל לסדר מעט. הפתיחה החגיגית תוכננה להתקיים בעוד שלושה חודשים. ואז זה קרה.

אבא, שתסכולו לא ידע גבול והוא לא מצא דרך לבטא אותו, החליט להיעלב ממשפט שאמרתי. בלהט העבודה הוא ביקש שאעשה הפסקה ואלך לקנות אבקת שיש

שהוא היה זקוק לה כדי להמשיך בציור שעליו עבד. עניתי לו: תגיד, נראה לך שאני משחקת? אני לא יכולה לעשות את הכול. הוא הפסיק לדבר איתי. באותה עת הסתיים בגלריה שלב הבנייה הראשון ועמדנו לפני תחילת השלב השני. הוא לא דיבר איתי, ואני לא דיברתי איתו. עברנו זה ליד זה ונמנענו ממבט. חזרנו שלושים שנה אחורה. פתאום מצאתי עצמי מול מראָה שהתאמצתי לא להביט בה בשנים האחרונות – הציור חשוב לו יותר מהכול. כאב לי לראות אותו, לראות את אמא, לראות אותי.

*

יום אחד הוא נעל את הדלת ולא יכולתי להיכנס לביתם. לא דפקתי. המתנתי בחוץ וידעתי שהוא יפתח, מתישהו. הרי מישהו צריך היה לטפל באמא והוא לא ידע לעשות זאת. אולי הוא גם לא רצה, הרי הטיפול היה גוזל ממנו זמן יצירה.

הוא פתח את הדלת, הביט בי וסגר אותה שוב. לאחר מספר דקות ניסיתי להכניס את המפתח לחור המנעול אבל הוא מנע זאת עם מפתח שהכניס למנעול מתוך הבית. צלצלתי שיפתח. הוא פתח.

לא הייתי מוכנה שיתנהג אליי כך, לא עוד. ולא משנה מה גרם לזה. הרגשתי איך עולה הווילון אט אט, בתהליך מכאיב, חושף טפח ועוד אחד מהמראָה שאבא ואני טרחנו להסתיר. שנינו עבדנו על זה עד כלות, אך אמא דאגה תמיד למשוך את הווילון למעלה, שלא יסתיר את מה שסירבנו לראות.

במראה נשקף הקושי, המחיר הרגשי והנפשי ששילמתי כדי להגשים את החלום. ראיתי בה שוב ושוב שהציור חשוב לו יותר מהכול. גיליתי שאני חשובה לו רק אם אני דואגת לציוריו, למורשתו.

וכבר כלל לא היה ברור של מי החלום – שלי? שלו? מהו החלום שלו ומה שלי? האם זה אותו חלום, והאם זה בכלל משנה? האם אני מוכנה לשלם את המחיר?

המערבולת שנוצרה מחלום, תשוקה, גלריה, אמא, אבא, בת, ציור, בית – שבה והתרקמה. סחפה אותי למעמקים פעם ועוד פעם. בכל פעם עמוק יותר וכואב יותר. הותירה מקום הולך ומצטמצם עבור הנשימה.

זו המערבולת שגיליתי במראָה, מאחורי הווילון שהתרומם לאט, באכזריות שאין לשער. אני לא עומדת בזה יותר. המחיר שאני משלמת גבוה מדי. עמדתי לשקוע. אני לא חזקה כמו שחשבתי. אני מרימה ידיים.

זה מה שתכננתי לומר ליעל, שליוותה אותי באותה השנה בין התקוות והייאוש, בפגישה הבאה: "זה לא יקרה."

*

היה לי ברור שזה יקרה.

לא יכולתי אחרת. הבנתי שכבר זמן רב אני לא פועלת
למענו, אני עושה זאת למעני.

*

"אולי תיקחי פסק זמן?"

"זה עומס נוראי מה שאת עוברת עכשיו. אולי תעצרי
לשנייה?"

"זה בלתי אפשרי לעשות הכול. אני יודעת בדיוק מה את
עוברת."

"הגלריה תחכה לך. את לא צריכה להרוג את עצמך."

אלה מקצת המשפטים ששמעתי מהסובבים אותי
בתקופה ההיא. אלה גם מקצת המשפטים שעלו בתוכי
ברגעים שחשבתי שאיני יכולה יותר. עליהם נאמר "זר
לא יבין זאת." והיו רגעים שבירכתי על כל מה שקורה.

לא אשכח את היום ההוא, כחודש לאחר שנקלעתי
למערבולת הנוראית: אמא קוננה על מר גורלה ללא
הפסק, השתרכה בבית ופילסה דרכה מהחדר למטבח

למרפסת. דחפה את כיסא הגלגלים שנטע בה ביטחון
ביציבותו המדומה, נתקלה בקירות שלא הצליחה
לראות, מיששה והלכה לאורכם. הפועלים בקומת
הקרקע המשיכו בעבודות הקידוח ובניית קירות הגלריה
ברעש נוראי שאוזני לא יכלו לשאת, וקראו לי מדי פעם
לבדוק ולאשר את המשך הבנייה. ואני, שסבלתי מחוסר
שינה מזה כחודש, חשתי כהולכת על קרקע לא יציבה.
הרגשתי שלבי מהלך לו בקווים מקבילים שלא ייפגשו
לעולם. בערבו של אותו היום, אחרי שאמא נכנסה
למיטתה והפועלים סיימו עוד יום עבודה והלכו, ירדתי
למטה לראות, להיות רגע עם עצמי בשקט שבגלריה.
איזה לכלוך! כמה אבק! רציתי לברוח. נשמתי עמוק,
עצמתי עיניים. צריך לנקות, חשבתי, אבא עובר כאן
בדרכו לאטליה. הוא לא יכול לעבור בתוך כל הלכלוך
הזה. אחזתי את המטאטא בידי ופתחתי בעבודת
הניקיון. אט אט, מעמקי הבטן התחתונה, התחיל
להתנגן השיר "הללויה" של לאונרד כהן, הזמר שאהבתי
להאזין לקולו החם כשישבתי בחדר הקטן בביתי
וציירתי. "הללויה" התנגן והזדחל במעלה הבטן אל בית
החזה שהתרווח, מעלה אל הכתפיים שהזדקפו, אל
הצוואר שהתיישר בגאון סביב מיתרי הקול שהפיקו
צלילים. שרתי.

מעולם לא נהניתי כל כך לנקות רצפה. כל גופי התרונן
ואושר הציף אותי. ומחשבה אחת עלתה בי: יש לי את
הגלריה להיאחז בה כנגד כל מה שקורה סביבי. יש לי

את הגלריה שנותנת לי כיוון והיא עבורי משענת ומקור
כוח. לא לקחתי פסק זמן. שעטתי קדימה.

*

בתחילה נועדה הגלריה לו, אך בחלוף הזמן הפך החלום
שלו לחלום משותף לשנינו ולבסוף הבנתי שהגלריה
נבנית עבורי. כששיתפתי בתובנה זו אנשים הקרובים לי
ואת מי שליוו אותי בתהליך, הסתבר לי שהדבר היה
ברור לכולם פרט לי. הם ראו מהתחלה את מה שהבנתי
רק בימי בניית הגלריה; בימים של עומס רגשי, נפשי
ופיזי שהוקל בכל פעם שירדתי לראות את התקדמות
הבנייה. בימים שהייתי שפופה ביותר ירדתי לנקות
ולשטוף ותוך כדי התחלתי לרקוד ולשיר. קול ששמעתי
בראשי אמר: "אם מישהו היה רואה אותך כעת הוא
היה חושב שאיבדת שפיות," וענית לו: זה מה ששומר
לי על השפיות. הלוואי ואזכה לשטוף את הגלריה שלי עד
סוף ימיי. כך התמלא לבי באושר ובמנגינה בכל פעם
ששטפתי את הרצפה בתום יום בנייה, נפשי שרה,
הגלריה שומרת עליי.

*

בתחילת הסבב השני של עבודות הבנייה בגלריה מעד
אבי ברחוב ושבר את ראש פרק הירך.

"אני חושבת שאני מנהלת מאבק איתנים מול כוחות
האופל," כתבתי ליעל. הרגשתי שמתנהלת מלחמה בין
נשמות; נשמות שהגיע זמן לעזוב את העולם מעמידות
בניסיון את הנשמות שעדיין לא סיימו את תפקידן,
כאילו מוודאות שהאחרונות יוכלו לשאת בנטל בלעדיהן.

חיפשתי ברצף האירועים ובצירוף המקרים סימן, אות,
שאולי מישהו או משהו בוחן את נחישותי, בודק אם
אוותר. אולי זהו ניסיון הבוחן אם אעמוד בפרץ, אם
אקיים את הבטחתי – האם אכן אדאג לצוירים כפי
שדואגים לאחים אהובים? האם אוודא שהוא לא
יישכח? האם אוודא שידעו שהיא הייתה לצדו כל הזמן?
שבמובן מסוים היא הקריבה את חייה, שגם לה יש חלק
בכל זה? האם הם באמת יכולים לסמוך עליי?

שאלתי את עצמי אם זה באמת מה שאני רוצה, הרי זה
יהיה עול לא קטן. וחשבתי שאני מקימה מפעל משפחתי,
מקום שלמשפחה יהיה בו חלק. רציתי לפחות שילדיי
יהיו שותפים בו, ובתורם ידאגו שילדיהם ימשיכו
בדרכנו. ידעתי שאבנה עבורם כל מה שאוכל, לדור

העומד לעזוב ולדור שימשיך. והנשמות נאבקות,
מסרבות להרפות ולפנות מקום, ואני – מסרבת לוותר.

*

אני, הבת שלו. כך זה היה כל השנים. אני, הבת שלו. הוא הראשון בבית. היצירה שלו היא החשובה. תמיד הייתי במקום השני או השלישי, מעולם לא במקום הראשון. תמיד אני הבת שלו, אף פעם לא הוא – אבא שלי. אף פעם לא חשבתי בכיוון הזה. אני, הבת שלו. באינסטינקט שלי. באינסטינקט שלו.

כמו בתערוכה בגלריה ברעננה, שבה תליתי כמה מצוריי על קיר נייד. זמני. בצד. רוצה לא רוצה שייראו. לא ידעתי אז איך לספר לו על כך, כמעט ביקשתי להיעלם. וכשסיפרתי ראיתי את המאבק המתנהל בין האבא והאמן שבו, עד שאמר "בסדר." במהלך השבועיים שבהם התקיימה התערוכה נמכרו חמש עבודות שלי ואף לא אחת שלו. שוב לא ידעתי איך לספר לו. ולבסוף סיפרתי, בעדינות, מתוך הנמכה עצמית. תגובתו הפתיעה אותי וחדרה לנשמתי כמו תער: "עירה'לה, את לא יכולה להציג איתי יותר."

ניסיתי לנחם אותו, להסביר שמי שרכשו את עבודותיי לא היו רוכשים את ציוריו גם אם הן לא היו מופיעות שם. אפשרתי לו להתעשת ולומר "אני שמח שמכרת, יש לך עבודה יפה." אך כבר לא יכולתי לקבל את מילותיו. אני, הבת שלו. ניסיתי להרים ראש מבלי שייפגע, והבנתי שזה לא אפשרי. הוא תמיד יהיה במקום הראשון. ואני,

אם ארצה לתפוס את קדמת הבמה אצטרך לעשות זאת
בזהירות, בלי שהוא יחוש.

אני, הבת שלו ואני בעלת גלריה. הגלריה שלי. בכל הנוגע
לה אין לו שום זכות החלטה. אני עומדת על כך והוא
מודע לזה. ואני יודעת שאני הולכת קדימה, עם חששות
ותקוות להגשים את משאלותיי, להגשים את חזוני.

*

ישבתי למטה בגלריה. החשמלאי השלים עבודות
אחרונות, התקין גופי תאורה. ניהלתי שיחות טלפון
בלתי פוסקות עם בעלי מקצוע נוספים, העבודה התנהלה
בקצב מטורף לקראת השלמת הבנייה. הפתיחה החגיגית
תוכננה להיות בעוד שישה שבועות.

ישבתי למטה ולבי בכה. עמדתי בפתח חיים חדשים,
ובקומה העליונה היו הוריי. אמא שאיבדה את הראייה
מבקשת את נפשה למות. בשקט. אני רואה זאת בעיני
בעלות המבט הזוגיתי. אבא כלוא בחדר הטלוויזיה, או
נע מחדר לחדר, מתגעגע לבדי הצעיר. הבדים ממתינים
גם הם, שם למטה, מבקשים את מגע ידו האוהבת. שתי
קומות מפרידות בין האיש ואהבתו והם אינם יכולים
להתקיים זה ללא זה. שתי קומות והמרחק גדול כל כך,
בלתי עביר.

ישבתי בגלריה, ביניהם, בין אבי שלמעלה ובין ציוריו שלמטה, ולא יכולתי לעשות דבר שיקרב אותם. ישבתי ביניהם וראיתי את חיי החדשים נבנים צעד צעד לעבר החלום המתגשם. חלום שנולד מתוך הקשר בין שני אלה, זה שלמעלה ואלה שלמטה.

דור הולך ודור בא. ראיתי את הדברים מתרחשים מול עיניי. כאבתי את כאב הדור ההולך, הרואה את הבאים להמשיך את דרכו. לא מצאתי מנוחה ולא יכולתי לשנות מהלכי עולם. וגם לו יכולתי, לא הייתי בטוחה שאני רוצה. לעתים חמלתי עליהם, שהם רואים את העולם ממשיך גם אחרי לכתם, ובעת אחרת שמחתי שהם יודעים שיש המשך ולא הכול היה לשווא. ראיתי את הטבע בפעולה והבנתי שיבוא יום וגם אני אהיה שם. רציתי לעזוב הכול וללכת.

אמא חזרה ואמרה שהיא לא ידעה מה זאת זקנה, איש ממשפחתה לא האריך ימים כמוה. היא לא ידעה כמה הזקנה קשה וחסרת רחמים, לא הכירה חוסר אונים, תלות באחרים. אבא קרא לי והציע שנצייר ציור ביחד, כאילו רצה להבטיח לעצמו שהציור יגיע לידי מימוש גם אם הוא לא יוכל לסיימו. התבוננתי בהוריי. אחת לא מזמן איבדה שליטה אך כבר מזמן איבדה תקווה. לא מוצאת טעם בהמשך חייה ולא מוצאת דרך לסיימם בעצמה. ואחר מייחל לעוד ימים רבים שיוכל ליצור את היצירות הנובעות מנשמתו כמעייך המתגבר, ומסיר כל מכשול הנקרה בדרכו. לא מאפשר להפילו ארצה. מפלס

דרכו ללא לאות אל עבר הצורות, הצבעים והקומפוזיציות המשתוקקים לעבור אל עולם הממשות ולהיות מונחים על הבד. האחת אומרת שהזקנה מכוערת, והאחר אומר שצריך לדעת איך להזדקן. ואני בין שניהם, מנסה ללמוד איך לחיות ואיך להזדקן.

*

יגיעו או לא יגיעו?

התהייה הולכת איתי, שוכנת בקרביי

מייסרת לא פעם

יגיעו או לא יגיעו?

אני יכולה ללכת

לבדי

מרחק מסוים

עוד כמה דקות

אחר כך יתרחב השביל

יפרוש שוליו

כזרועות

לחבוק אנשים נוספים

שותפים לדרך.

יגיעו או לא יגיעו?

כמה טעון הרגע הזה, דקות לפני שהמוזמנים עומדים להגיע. הרגשות מתערבלים. נעים בין הרצון להישאר כאן – ברגע שלפני, בציפייה לבאות – ובין הרצון להיות כבר ברגע שאחרי ולדעת שהכול בסדר. שנים ארוכות של חלום יהפכו למציאות עם הגעת האורח הראשון.

רציתי להיאחז ברגע, והתקשיתי לוותר על הציפייה וההתרגשות של תכניות לעתיד, של עשייה ובחינת הדרך, של גוף שטוף אדרנלין מגילויים חדשים. אך משפט הזדחל והתפתל כנחש ארסי בראשי, לשונו המפוצלת שלוחה לפניו לוחשת ברחש מצמרר: "החלום ושיברו."

כמו אז בבית, ימים ספורים לפני תחילת שנת הלימודים, כשהמתנתי לאורחים שהוזמנו לכבוד יום הולדתי. עמדתי במרפסת, פניי צמודות לסורגי המעקה וידיי אוחזות בהם בחוזקה כאילו איימו לקום וללכת. עיניי התאמצו לראות מבעד לענפי הפיקוס עמוסי העלים שהסתירו את הכניסה לרחוב הקטן שבו שכן ביתנו. ניסיתי לאתר תנועה כלשהי של ילדים שהזמנתי ליום הולדתי.

אני זוכרת איך כתבתי ועיטרתי הזמנות אישיות. איך הלכתי מבית לבית למוסרן ביד שהתעקשה לעשות הכול לבד – הרי עוד מעט אני בת תשע. הסלון עמד אז מוכן לקבל את פני הבאים. השולחן הסגלגל ערוך, עליו צלחות

עמוסות כל טוב ולצדן מתנה לכל אורח. מול כל צלחת
עמד כיסא בסגנון של פעם, מרופד עם משענת גבוהה,
ממתין לילדה או לילד שיתיישבו עליו. בראש השולחן
ניצבו הכיסא שלי, הצלחת שלי והזר היפהפה שהכינה
אמי לשים על ראשי עם תחילת החגיגה. עמדתי שם
במרפסת, ביקשתי לראות אם יהיה מי שיזכור את
ההזמנה שקיבל מידי. יגיעו או לא יגיעו?

אין סוף לסיפור, לא שמח וגם לא עצוב, פשוט כי אינני
זוכרת. רק את הציפייה המתוחה והמפוחדת לאורח
הראשון אני זוכרת. ממש כמו עכשיו בחצר הקדמית של
הגלריה, שנבנתה ועוצבה בדיוק כפי שרציתי. התערוכה
המשותפת הראשונה עם "אמן אורח" תלויה על הקירות
וממתינה לאורח הראשון שיגיע.

והגיעו. המון אורחים. לא אשכח את הרגע שיצאתי
מתוך הגלריה ההומה לחצר, כדי לוודא ששרון הזמרת
ואמיתי שליווה אותה אינם זקוקים לדבר, והדשא
בקדמת הגלריה היה גם הוא מלא אנשים.

הם הגיעו.

*

מכרת משהו?

שאלה שאני מחכה לה תמיד ופוחדת מהרגע שבו תגיע. נכון יותר – אני פוחדת מהרגע שלא יוכל עוד לשמור אותה אצלו. הרי אתה יודע, אם הייתה נמכרת עבודה היית הראשון לדעת. ובכל זאת הוא אינו מצליח להתאפק ושואל. מתאמץ בכל כוחו להסתיר את התקווה, את האכזבה, תמיד שומר על זיק של "אולי בכל זאת שכחה לספר לי?"

ובכל פעם אני חשה מוקטנת, חוזרת להיות הילדה שלא עומדת בציפיות, שלא יכולה, שלא מחוברת לאמנות שלו. ואצלו, כמו תמיד, לא מצליח האב לגבור על האמן שהוא – מנסה לשים יד מחשה על שפתותיו כמו לוחש: "עזוב אותה, שמור לעצמך את האכזבה, פרגן לה על המאמצים שהיא משקיעה למענך, שתוק ולו רק הפעם הזו." אך על אף מאמצי האב מצליח האמן להרים ראשו, להשתחל דרך הפתח הצר שהותיר לו, לסלק את האצבע המחשה הנחה על שפתותיו הקפוצות, הנפערות לקראת השאלה הבלתי נמנעת: "מכרת משהו?"

ולא משנה כמה פעמים אומר לו, כמנסה לשכנע את עצמי, שהמכירה לא חשובה, שאמשיך בדרך שסימנתי לפניי – בכל פעם שב ונוחת משאו הכבד על כתפיי.

לא נמכר אף ציור.

אני מנסה לא לשקוע ולא מצליחה. אני יודעת שמשמעות המכירה היא שמישהו רצה חלק ממנו. זו הידיעה שהצליח לגעת בזולת עד כדי כך שירצה את יצירתו בביתו שלו.

*

מה המטרה שלך בגלריה, למכור? לא, המטרה שלי היא להציג את העבודות שלו ולתת מקום לאמן אורח. המכירות יהיו תוצר לוואי.

בולשיט. אני רוצה למכור. אני רוצה מאוד למכור. אני רוצה שהגלריה תתקיים בזכות עצמה, לא בחסד. לפעמים אני מעיזה לשאול את עצמי כמה זמן אוכל לשאת את התסכול. מתי אשבר ואומר שאם אין הכנסות אני לא ממשיכה. אבל אני יודעת שאמשיך. טוב לי בגלריה יותר מבכל מקום אחר. היום אני מבינה לעומק את מה שאמר לי אבא לא מזמן: "אם לא הייתה לי משפחה הייתי חי באטליה שלי, אני לא צריך יותר מזה." גם אני מרגישה שלו יכולתי הייתי הופכת את הגלריה לביתי. אני אוהבת להיות בה בשעות שאינה פתוחה. להדליק אור חלקי, לשבת על הספה הלא נוחה במיוחד ולהביט בקירות הלבושים. לנשום את הריח, לנשוף את האוויר לאט, למלא הריאות, לשמוע את

השקט ולחלום. לראות בעיני רוחי את האנשים המגיעים, מסתובבים בגלריה, עומדים מול הציורים שעל הקירות, מביטים ארוכות, בוחנים. על פניהם הבעה מיוחדת של הערכה ליוצר, של התרגשות פנימית ואהבה ליצירה. זו ההבעה הנסוכה על פני מי שעומד מול יצירת אמנות שנוגעת בו, שמנערת אותו מהאדישות, שגורמת לו לסוב לאחור ולהביט שנית, לבדוק, האומנם?

*

"תהיי לבד בערב הפתיחה?" שאל אותי אבא.
לא, איך אני יכולה? ביקשתי מהבת שלי לעזור לי.

"זהו, מזה היא פוחדת."

מי? שאלתי.

"אמא. רק אתמול היא אמרה לי שהיא מקווה שהבת שלך לא תהיה בעסק."

כך הוא אמר לי, ספק בדאגה ספק בסיפוק, רואה את החזון שלי הופך לחזון משפחתי. רואה את החומה שבנתה אמא לאורך השנים קורסת.

אמא שלי באחרית ימיה, עיניה עיוורות וכוחה נותר רק בפיה. כל חייה נלחמה להרחיק אותי מהאמנות וכעת אזל כוחה. טעמתי מעץ הדעת ואני נגועה. לא אשוב לאחור.

*

ישבתי בגלריה, בתוך חלום חיי שהוא בן יותר מעשור.
ישבתי ולא מצאתי את עצמי. משהו לא עבד כפי
שרציתי. דומה שהגעתי לקו הגמר בתרועה גדולה
שהותירה אחריה שקט מעיק.

זהו, מיציתי. בניתי את הגלריה, תערוכה שלישית של
אבא יחד עם "אמן אורח" תלויה על הקירות. הייתי
יכולה להיות מאושרת, לשבת כאן בתוך כל היופי, אך
חייתי בתחושה שמהו אינו עובד כראוי.

מחשבות טורדניות התחילו להזדחל במעלה הקרביים
לכיוון בית החזה; אולי זה לא זה? חשבת שיהיו כאן
המוני אנשים שיצבאו על דלת הגלריה וגילית שאין זה
כך. וההורים הזדקנו בפראות לא הותירו בי כוחות
לחשוב על כל היתר. הם שאבו את כוחותיי המדולדלים,
לא נותרה בי אנרגיה להמשיך. חשבתי לעזוב הכול. זה
לא מה שדמיינתי. הרגשתי שקשה לי נורא, שאני לא
יכולה לעשות הכול לבד. הגלריה, האמנים, ההורים,
הרופאים, הרשויות, המטפלות הזרות, ביטוח לאומי,
קופת חולים, המעקבים במרפאות השונות.

חשתי שנגמר לי האוויר, שאני לא יכולה יותר. זהו,
החלטתי לחסל. לסגור עד להודעה חדשה. כלומר, עד
שההורים כבר לא יהיו כאן יותר ואתפנה לטפל בגלריה.

ובעצם, מה זה אומר לטפל בגלריה? מה אעשה אחרת כשהם לא יהיו כאן? מה אעשה שאיני יכולה לעשות כבר היום? נזכרתי בחודשים הקשים, לפני פחות משנה. בהידרדרות הדרמטית במצב הרפואי של ההורים שהתחוללה תוך כדי שיפוץ הגלריה והתכונה לקראת חנוכתה. למרות כל הקשיים לא ויתרתי, המשכתי לעבר המטרה הברורה שהייתה לי אז.

אז מה קרה לי? היכן האנרגיות שלי? נעלמו עם השגת המטרה ותחילת שגרת העבודה בגלריה. שאלתי את עצמי למה, למה אני כאן? האם עשיתי את כל זה כדי לכבוש פסגה? רציתי גלריה ויש לי גלריה, אז זהו? אפשר לטפוח על השכם, לסגור את הבסטה וללכת?

מחשבות ערב פסח, מרץ 2018.

הארץ המובטחת. המונח התרוצץ בראשי בחודשים האחרונים. האם הגעתי לארץ המובטחת? מה פירוש צמד המילים הללו? הנה אני יושבת בגלריה, ציוריו של אבא תלויים על הקירות בתערוכה מתחלפת. מגיעים אנשים, מפרגנים, מציעים, משתפים אותי בתחושות שחוו בעת כניסתם לכאן. אני מקבלת הכול באהבה ולוקחת לתשומת לבי. חשה ברצון המבקרים לסייע לי לקדם את המקום, להציע נקודות מבט נוספות. כי אני הרי משוחדת, אני לא רואה איך נראה המקום בעיני אחרים.

ויש בי עדיין תחושה של חוסר מיצוי, שמשוהו לא לגמרי עובד. עוד לא הצלחתי לשים את האצבע על מקור התחושה, אולי זה פחד מוסווה. פחד שאף על פי שהגעתי, לא אצליח לשרוד. פחד שאנשים לא ירצו להגיע, שאמנים לא ירצו להציג, שיחשבו שהמקום לא ראוי מספיק עבורם. פחד שאיאלץ להתפשר על איכות האמנות, והפחד הגדול ביותר – שאולי אני כלל לא מתאימה להחזיק ולנהל מקום כזה.

*

עונה ראשונה של תערוכות כמעט הסתיימה. התערוכה האחרונה כבר עמדה בפתח. זה הזמן לעשות חשבון נפש, או בשפת הדור הנוכחי – לחשב מסלול מחדש.

מה עבר עליי בתקופה הזו? סיכמתי לעצמי את החוויות והרגשות שחוויתי במהלך העונה, ואני יכולה לומר בפה מלא שאהבתי את כל התערוכות שהיו תלויות כאן. בכל פעם שנכנסתי לגלריה הרגשתי שריאותי מתרחבות. הודיתי בלבי שוב ושוב לאמנים שבחרו להציג אצלי, הבחירה בי מפתיעה אותי בכל פעם מחדש. והיו גם כאלה שלא רצו. הבנתי אותם. על סירובים אחדים הצטערתי, הייתי מציגה את עבודותיהם בשמחה.

על המשך הדרך, בעונה הבאה, התחלתי לחשוב כשבגלריה הייתה תלויה תערוכת יחיד של אבא. זה היה לקראת סוף העונה. אמא הייתה צריכה לעבור ניתוח ואני התעייפתי, לא הייתי בטוחה שאוכל להחזיק את הכול. התכוונתי לצאת לחודש חופש. ואז, בתחילת החודש, החלטתי שאני לא רוצה להשאיר את הגלריה ריקה מציורים, יתומה מתערוכות, ותליתי תערוכה של אבא. תערוכת יחיד.

וכשעשיתי זאת הבנתי שמעתה כך אני רוצה שיהיה. זה הדבר שאני מבקשת עבור אבא, עבור הגלריה ובמיוחד

לעצמי. חשבתי שאבא ראוי, זכאי ומתאים לתערוכות
יחיד בלבד. הקץ לתערוכות משותפות. החלטתי עוד
שאני רוצה לעצב בגלריה קו ייחודי, שיוצגו בה עבודות
יוצאות דופן. רציתי שידעו שכדאי להגיע לתערוכות
אצלנו. ידעתי שזה ייקח זמן, הרבה זמן. זה לא הרתיע
אותי, הייתי מוכנה להמתין.

אך החשוב מכל, הבנתי שלטובתי אני חייבת שהנשמה
שלי תהיה שלמה, מלאה. הרגשתי שלאורך העונה
הראשונה הנשמה שלי לא הייתה כאן, איבדתי קשר
איתה. השכל עבד שעות נוספות, חיפש פתרונות,
והנשמה הלכה לאיבוד בדרך. וגם אני כמעט הלכתי
לאיבוד. חייתי בתסכול תמידי שמשהו לא עובד ולא
הבנתי מהו. לא ידעתי מה עוד לעשות.

כבר בתחילת הדרך הרגשתי שכדי לממש את שאיפותיי
אני רוצה וצריכה לשתף פעולה עם אנשים נוספים
שיעבדו איתי. פניתי לאנשים שקל היה לי לגייס.
בתחילת הדרך לא הייתי מודעת לכך שהם "אזור
הנוחות" שלי, והפנמתי זאת רק לאחר חודשים רבים
ומספר תערוכות. הגלריה הייתה לי כמו עגלה כבדה
בדרך לא סלולה. כדי להתקדם הייתי צריכה לדחוף
אותה. האנשים שגייסתי לעזרתי, שהביעו בתחילת
הדרך שמחה, הפכו לחלק מהגלריה ולמשא נוסף בעגלה
שהיה עליי לדחוף. הם הרימו ידיים. אולי הייתה
העבודה קשה מדי עבורם, ואולי לא מתגמלת מספיק.

לא יכולתי לשאת את הנטל הנוסף. פחדתי שאתדרדר
לאחור. לזה לא הייתי מוכנה.

ואז חשבתי על האוצר שהסכים לבוא אלינו לפני מספר
חודשים. פניתי אליו: אני רוצה להתייעץ איתך בנוגע
להמשך תהליך הקידום של אבא.

הרגשתי שמיציתי את כל מה שאני יודעת לעשות ואת כל
מה שלימדו אותי אחרים, הרגשתי שאני צריכה
להתקדם לשלב הבא ופניתי אליו. הוא היה בחו"ל ובכל
זאת ענה לי. ואחרי שבוע התקשר וקבע פגישה אצלנו.
הוא ישב איתנו כמעט שעה. זה היה יום שמש חורפי
והיה לו קר. הוא לבש את הסוודר, ואחר כך ביקש כוס
תה. אבא דיבר הרבה והוא הקשיב בסבלנות אין קץ.
אמר ישירות כל מה שהוא חושב, לטוב ולרע. וגם נתן
חוות דעת על הגלריה, על המבנה, העיצוב, המיקום.
בלכתו לא רצה לקבל תשלום על השירות שהעניק לנו.
הייתי מופתעת. הייתי מוכנה לשלם לו כל סכום שיבקש.
סמכתי עליו. כשנפרדנו אמר לי שאודיע לו כשאעשה את
השינויים שהציע, ואמר שאם יש לי שאלות נוספות שלא
אהסס לשאול.

רציתי לשאול אותו אם יהיה מוכן להיות שותף שלי
בהובלת הגלריה. האם הוא יסכים? האם אני לא קטנה
מדי בשבילו? איך זה בכלל עובד?

לא היה לי שמץ של מושג. הדבר היחיד שידעתי הוא
שאני נמצאת בצומת דרכים. הייתי צריכה להחליט.

נזקקתי למישהו מנוסה מהתחום שייעץ לי וידעתי שאני צריכה לפנות אליו.

אבל אז התעוררו השדים, הספקות שמוצאים להם תמיד את הזמן הכי לא מתאים להרים את הראש: כמה פעמים את חושבת שאת יכולה לפנות אליו? נראה לך שיש לו זמן בשבילך? מי את בכלל שהוא שוב יטרח עבורך? ולמרות השדים ישבתי וכתבתי לו את השאלות שרציתי לשאול. והוא ענה לי. כתב מייל מפורט. כתב הכוונה, מה אני צריכה לעשות כהכנה, כבסיס, מה לבדוק, מה לשאול. ואז הייתה לי שאלה נוספת, ושוב הוא ענה מיד. הלוואי שהיו לי מספיק מילים להודות לו על כך. ובתוך תוכי ידעתי שבבוא היום הוא יהיה הראשון שאציע לו להיות אוצר הגלריה.

*

"בואי נדבר גלויות. יש לך שואו רום, לא גלריה." כך הוא אמר לי. הגעתי אליו כי היה בין האנשים הוותיקים והמנוסים בתחום. הוא הסכים לפנות לי מזמנו כדי שנפגש ויוכל ליעץ לי או לענות לי על מספר שאלות.

"תראי זה לא באמת גלריה מה שיש לך. זה שואו רום." החלטתי לא להתווכח איתו. לא לענות לו. הרי באתי

לשמוע מה יש לו להגיד כדי שאוכל ללמוד, לקבל זווית
ראייה נוספת על מה שאני עושה.

"השיחה הזו לא תהיה נעימה לך," אמר אחרי השאלה
הראשונה ששאלתי, והציע שהוא יהיה זה ששואל את
השאלות ואני אהיה המשיבה. "אם את רוצה שיחה
נעימה את יכולה לעשות זאת מול המראה."

מיד נעתרתי להזמנתו לשנות את התפקידים בינינו. הוא
התחיל בשאלות:

"מה את רוצה שיקרה אצלך?"

אני רוצה שאמנים יציגו.

"איזו אמנות את מחפשת?"

לא אמנות עכשווית.

"למה? הרי זה מה שמציגים היום."

לא ידעתי מה לענות אז שתקתי. אני יודעת מה אני לא
רוצה אבל לא הגדרתי לעצמי במילים מה אני כן רוצה.
בעיה. איך אמצא את האמנים שאני רוצה אם אני עצמי
לא יודעת מה לחפש?

"וונניח שאני אמן, למה שארצה לבוא אליך?"

שאלת השאלות, חשבת. גם אני מתחבטת כל הזמן
בשאלה הזו ועדיין לא מצאתי לה מענה.

כי יש חלל יפה להציג בו. "נו, באמת," הוא אמר, "את
רוצה למשוך קהל כדי שיראה את העבודות של אבא

שלך ואת משתמשת בי לצורך זה." זה נכון, אבל זו הצעה שבה שני הצדדים מרוויחים – אתה מקבל חלל להציג את העבודות שלך והעבודות של אבא שלי מקבלות חשיפה.

"ולמה שארצה לעשות זאת?" הוא הקשה, "המקום שלך נמצא מאוד רחוק מלב העשייה האמנותית בתל אביב, מי בכלל יגיע?" לא עניתי והסתכלתי עליו. הרגשתי שהוא תוקף אותי אז שתקתי. לא רציתי להסביר וגם לא רציתי להתנצל. חשבתי שהוא ממילא לא ישמע מה שיש לי לומר.

"תראי, השוק הזה מאוד קשה ובמיוחד היום הוא בנסיגה. העולם הזה דועך. המקום שלי מציג תערוכות מדי פעם אבל הוא לא גלריה. הוא עוסק בתחומים שמשיקים לתחום האמנות. כמה אנשים את חושבת מגיעים לראות כאן תערוכות? המקום שלי נמצא בלב העניינים. מגיעים אנשים לפתיחות ואחר כך כלום, אף אחד. מדי פעם מישהו אקראי שנכנס לראות. זהו. כמעט לא מגיעים וכמעט לא קונים. אז מי יגיע אלייך כשהמקום שלך נמצא כל כך רחוק?"

הרגשתי שהזמן שהוא הקציב לי תם. הוא לא אמר כלום ואני שתקתי. יש לי הרבה נושאים לחשוב עליהם, אמרתי והתרוממתי לאט מהכיסא, אפופת הרהורים.

"תראי, אם זה מה שאת רוצה לעשות אז תמשיכי, אני רק באתי להזהיר אותך שזה עולם לא פשוט, אז תהיי

מוכנה." לחצתי את ידו בחום והודיתי לו מקרב לב על הזמן שהקדיש לי. אמרתי לו שהוא נתן לי הרבה שיעורי בית להכין. יצאתי מהפגישה ברגשות מעורבים. דברים שאמר מסתובבים לי בראש כל השנים שאני הולכת בדרכי זו. אני קוראת להם "השדים שבראשי", אלה שמגיחים כמעט כל יום ומנסים לעצור אותי. כשמישהו זר אומר אותם הם מקבלים נופך אחר. יצאתי ממנו משותקת. האם אני הולכת בדרך הנכונה? האם אי פעם החלום שלי יתגשם? האם הסיכוי שווה את המאמץ?

כמה ימים התהלכתי עם השד שאומר לי תוך ניקור ברקה השמאלית (לא יודעת למה זה תמיד קורה ברקה השמאלית) שואו רום, שואו רום, שואו רום.

זה לא שואו רום, זו גלריה! קרא לזה איך שתרצה, עבורי זו גלריה וזה מה שקובע. הבנתי שאני מייצרת משהו חדש שעדיין אין לו שם. גלריה היא חלל להצגת יצירות אמנות. אז מה הופך את הגלריה שלי, הנמצאת בבית פרטי של אמן באגף ייעודי ומיוחד, לשואו רום? אני מגדירה את הטריטוריה שלי ומחליטה שהיא גלריה. כך התייחסתי אליה מהיום שעלה בי הדחף להקים אותה. סוף פסוק, אני עוברת הלאה.

*

- "עולם האמנות בדעיכה."

- "אנשים לא קונים היום אמנות."

- "אנשים לא מגיעים לראות היום אמנות. הכול זמין

באינטרנט והרבה יותר נוח."

- "הרבה גלריות נסגרות."

אלה משפטים ששמעתי לאחרונה מאנשים המצויים בעולם האמנות. ולמרות זאת תיבת הדואר שלי מוצפת בהזמנות לתערוכות, תערוכות יחיד, תערוכות קבוצתיות. מה לעזאזל קורה כאן?

חוסר ההלימה הורגש היטב בתוכי, בכל פעם שהשד התחיל לנקר ברקה השמאלית: זה ילך, זה לא ילך, יגיעו, לא יגיעו, ירצו להציג, לא ירצו להציג. האם יש תכלית לגלריה? האם היא תמשיך לחיות? האם יהיו אמנים שירצו להציג כאן? האם יהיה קהל שירצה להגיע?

שבת אחת, בעת שישבתי על הספה בסלון ביתי וקראתי ספר, פתאום כאילו משומקום צצה מתוך הספקות טובנה – בוודאי שירצו, בוודאי שיגיעו. חשבתי על כל האנשים המוני אנשים שאני נתקלת בהם במוזיאונים ובתערוכות, וביניהם אני שהולכת שוב ושוב לאותה תערוכה כדי לראות את אותם הציורים. וחוזרת שוב

ושוב למוזיאון על מנת לראות עוד פעם, במו עיניי, את
הציור המוכר כל כך מתוך ספר האמנות.

ברור שהגלריה תחיה כי אין תחליף לצפייה בלתי
אמצעית ביצירת אמנות מקורית. אני מאמינה בזה בכל
לב, וזו גם הסיסמה שבחרתי: "אמנות מקורית. נקודה."
דבר לא משתווה לעמידה מול יצירת אמנות בגודלה
המקורי. אני יודעת באיזו התרגשות אני מתמלאת, כמה
הדרת כבוד אני חשה בעומדי מול יצירת אמנות, פנים
מול פנים.

נזכרתי בכתבה שקראתי בעיתון ובה נכתב שהקהל
המגיע היום למוזיאונים עושה זאת רק כדי להצטלם ליד
היצירה. מצטלם וממשיך הלאה. כותב הכתבה הגיע
למסקנה שלא הצפייה ביצירה חשובה אלא הצילום
העצמי לידה. האומנם?

במרחב הבלתי אמצעי בין היצירה לצופה יש קסם
שהצילום הוא רק ביטוי שלו. כמו ההבדל בין צפייה
בטיפוס אל פסגת האוורסט על מסך הטלוויזיה ובין
להגיע לשם בעצמך ולצלם סלפי. אני מרגישה את זה על
עצמי, ואם אני כזאת אז יש עוד כמוני. אותם אני רוצה
אצלי בגלריה. שיבואו, שיראו, שיתרגשו, שיאהבו, שלא
יאהבו, שיגיעו ויצלמו – העיקר שלא יישארו אדישים.

*

הגעתי לתערוכה הקבוצתית וראיתי אותם. מיד ידעתי שאני רוצה אותם ושכמותם אצלי בגלריה. עבודות נהדרות שחדרו לי לנשמה. כך אני בוחרת אותם, את הציירים שאני רוצה ואוהבת.

צילמתי ורשמתי את שם הציירת, סילויה גינסברג. ידעתי שאני רוצה תערוכה שלה אצלי וקיוויתי שתסכים. ושוב השדים התעוררו, מי את בכלל? מה את חושבת לעצמך? מה פתאום שציירת כמוה תסכים להציג אצלך?

נפגשנו, והיא הסכימה. היא התרגשה מההזמנה להציג אצלי ואני התרגשתי מאוד לראות את העבודות שלה בסטודיו שבביתה. איזו אמנות! שם, בביתה, הבנתי משהו נוסף – אומנם אין לי תואר אקדמי באמנות ולא השכלה פורמלית, אבל את הידע, את העין, את האהבה, את כושר האבחנה ואת ההבנה מה אני מחפשת – אף אחד לא צריך ללמד אותי. אבא עשה את זה הכי טוב, אפילו בלי שהתכוון לכך.

*

לאחר המפגש עם סילויה, החלטתי לקום ולעשות מעשה. פניתי לאמנים מהפריפריה ושאלתי מי רוצה

שאבקר אצלו בסטודיו. נדהמתי מההיענות הרבה. התכוונתי לנסוע נסיעת התאוורות ליום אחד, וחשבתי לשלב בה ביקור או שניים בחדרי סטודיו של אמנים. רציתי להכיר אותם ואת יצירתם מקרוב. למדתי כבר שאני נהנית מזה מאוד וחשבתי שזה יהיה נחמד. קבעתי כיוון נסיעה וסדר עדיפות בהתאם לנקודת הסיום שבחרתי. הגעתי לארבעה אמנים, את כולם פגשתי לראשונה פנים אל פנים.

שעות לפני הנסיעה חיפשתי מידע על כל אמן, ובעיקר חיפשתי לראות את היצירות שלו. לגבי שניים התעוררה בי סקרנות ולגבי שני האחרים לא הייתי נלהבת, אבל החלטתי לנסוע אל כל מי שהזמין אותי אליו בלי לשפוט מראש. פשוט לשבת ולדבר. לשמוע אותם, ללמוד מהם, ללמוד עליהם. הביקור הראשון היה אצל אמן מבוגר מאוד, שלו התבקשתי לתלות עבודות שלו אצלי בגלריה הייתי מסרבת. האמנות שלו לא דיברה אליי. על רצפת הסטודיו היו מונחות עבודות ענקיות שהכין להראות לי כדי לבדוק אם ניתן להציגן אצלי בגלריה. העבודות לא ריגשו אותי, נשארתי אדישה מולן. אך על הקיר המרוחק, מאחורי הכיסא שעליו ישב, ראיתי שלושה ציורים קטנים בסגנון שאני אוהבת. שונים מאוד מאלה שהכין להראות לי.

שאלתי אותו אם הוא צייר אותם והתחלנו לדבר על מה הוא עושה, מה הוא אוהב ליצור. בשיחה הארוכה שניהלנו התגלה לי אמן מבוגר ובשל, נטול אגו, המכיר

בערכו ומעז להגשים חלומות יצירתיים הכרוכים
בנסיעות מרובות ומעייפות ברחבי הארץ, כהכנה
לפרויקט גדול שהוא מתכנן.

אז שאלתי אותו את השאלה שאני שואלת כל אמן
שפונה אליי: מה אתה רוצה ממני? איך אני נכנסת
לתמונה? גיליתי שהשאלה אינה קלה לאמנים. הרי מובן
שהם פונים לבעלת גלריה כי הם רוצים תערוכה, מה
פשר השאלה שאני שואלת? אבל אני יודעת שהתשובה
תכוון את שנינו, ובראש ובראשונה את האמן. אני רוצה
שיאמר בקול, בעיקר לעצמו, מה הפנטזיה שלו לגבי
תערוכה אצלי – הרי הייתה סיבה שבגללה הזמין אותי
אליו. התשובה הנאמרת בקול פותחת מרחב נוסף
להכיר, לתאם ציפיות, להעלות רעיונות, לדבר חלומות
ולחליט אם מתאים לנו ללכת יחד.

ושם, אצלו בסטודיו, הוא התחיל לספר לי מה הוא
עושה, מה הוא חולם ומה הוא רוצה ממני – לא יהיו
ציורים על קירות הגלריה, וייתכן שתהיה שותפה נוספת
לפרויקט.

הסכמתי. התשוקה שבערה בו ריגשה אותי. חשתי שאני
סומכת עליו ועל התערוכה שביקש להציג אצלי, למרות
שלא ידעתי מה יוצג בה.

יצאתי מהסטודיו שלו בתחושה שמהו חדש ושונה
עומד לקרות. חשבתי שאם היה פונה אליי בהצעה הזו
קודם אולי לא הייתי נענית. איני יודעת אם בסופו של

דבר יציג אצלי, שום דבר עוד לא סוכם, אבל אני יודעת שזו הדרך שלי – להגיע אליהם לסטודיו, לראות ולשמוע אותם בסביבתם הטבעית, ולאפשר להם לבדוק אם מתאים להם ללכת כבדת דרך איתי ועם הגלריה שלי.

אני, שלרוב מתקשה במפגשים עם אנשים חדשים, שלא יודעת לנהל שיחות חולין, שנוטה להתנהל בתכליתיות, מוצאת עצמי יושבת ומדברת שעות עם זרים. לרוב הם מדברים ואני מקשיבה. ואז, לאחר שעה, שעתיים ולפעמים שלוש, אנחנו נפרדים ואני הולכת למכונית, מתיישבת, עוצמת עיניים, נושמת עמוק, חיוך על פני. מלאה באושר אני מבינה ששם, בסטודיו, אני מרגישה בבית, בסביבה הטבעית לי.

*

- "עירית, ראיתי את הפרסום על תערוכת המיצב. הבנתי שהכניסה מותנית ברכישת ספר אמן בסך 40 ש"ח. מבלי להכנס לשאלה האם מגיע לאמן תשלום, האם את לא חוששת ממצב שבו לא תאפשרי למישהו להכנס לגלריה?"

- "לטעמי יש בזה משהו קצת משונה ואני מקווה להצלחה גדולה של התערוכה."

- "כל מהלך שעלול למנוע ממישהו להכנס לגלריה הוא לא רק בלתי מקובל אלא מזיק."

- "גם לחייב מישהו לקנות ספר אמן שהוא לא מכיר זה לא שגרתי, לא נכון ולא בהכרח מוצלח."

- "בוקר טוב עירית. קראתי את התגובות לתערוכת המיצב ואני מתמקדת בתנאי רכישת הספרון. שמתי לב שלך אין הטבה. זה מקומם ולא טוב עבורך. זה נראה לא אמין ולא טוב למוניטין שלך..."

אלה מקצת התגובות שקיבלתי מאמנים שראו את ההזמנה בפייסבוק או שקיבלו הזמנה אישית לתערוכה של האמן רפי מינץ אצלנו. דבר חדש נפל. הציג אצלי אמן שלא ראיתי את עבודתו לפני כן, ואם זה לא מספיק הזוי (או כמו שהאמן הגדיר "עירית המופרעת") הוא גם הציג שהכניסה לתערוכה תהיה כרוכה בתשלום. בתמורה יקבל כל מבקר ספרון שהאמן בעצמו עיצב והפיק לתערוכה. הרוכש/מבקר או שאולי המבקר/רוכש יזכה לחתימתו האישית של האמן על הספרון.

מה שאני שמעתי בין המילים זה "איך את מעיזה לשבור מוסכמות? איך את מעיזה לעשות מה שאף אחד לא מעז? מי הירשה לך "לשבור את הכלים?" כולם רגילים לצרוך אמנות בחינם אז מה פתאום את רוצה תשלום?"

סליחה, עניתי (בלי לבקש סליחה), מה מפחיד אתכם כל כך? שאמן מבקש תשלום עבור צפייה בעבודתו? הרי אתם רוכשים ספרים, הולכים לסרט, לבלט, לקונצרט, להצגה ומשלמים. מדוע אתם לא מבקשים תשלום עבור המאמצים שאתם משקיעים על מנת שאחרים ייהנו? שלא לדבר על הכסף שהשקעתם כדי ליצור.

הוא אמן אמיץ, זה שרכש את אמוני אצלו בסטודיו חודשים רבים לפני התערוכה. בפתיחה הוא אמר בדרכו הצינית שאני פראיירית, שקניתי חתול בשק. ואני ידעתי שקניתי חתול שאני יכולה לסמוך עליו.

את תערוכתו הוא ביקש לפתוח בשיח אמן. הסכמתו. לכל מה שביקש הסכמתו. מצד אחד פחדתי ממנו, מהנחישות שבו, מהדעה הנחרצת שהביע בכל עניין שבו התלבטתי בנוגע לתערוכתו – אחד שיודע מאין הוא בא, לאן הוא הולך, ומדוע. מצד שני ידעתי שאני יכולה ללכת איתו, להתנסות בדרכים לא מוכרות, או כמו שהוא כינה זאת "כשהיא הסכימה לתנאים שרציתי, בניגוד להרבה גלריות אחרות, ידעתי שאנחנו הולכים ראש ליד ראש."

האמן האמיץ הזה שהחליט שהוא רוצה לגבות דמי כניסה מכל מי שיגיע לתערוכתו, גם מחבריו הקרובים – שהרי גם הוא משלם מחיר מלא כשהוא מגיע אליהם לערבי שירה, ריקוד, משחק, ואף רוכש מספריהם במחיר מלא – רצה לקבל תמורה על מאמציו ליצור. אם הם

רוצים ליהנות, שישלמו. "שידחפו את ידם עמוק לכיס"
כהגדרתו.

הוא לא פחד שלא יגיעו אנשים לפתיחה. לא כי היה בטוח שיגיעו הרבה, אלא כי לא פחד שלא יגיעו. בן שמונים ואחת, מנוסה בעולם האמנות, החליט שהוא רוצה אחרת וסוף סוף מצא את האחת שהסכימה. הוא היה מוכן לנסות. וגם היא. מקסימום ישבו שניהם לבד בפתיחה ויצחקו על העולם.

והגיעו אנשים לפתיחה. לא הרבה, אבל יותר ממה ששנינו העזנו לדמיין. "יש לנו כאן מספיק למניין, להבדלה, לתפילה," כך אמר בשיח האמן בפתיחה, משתאה על "המעזיזים שהסכימו להיאנס כדי לראות את השטויות שאני מציג על הקירות." וכשאמר את הדברים ראיתי שהתרגש, שאמר להם בדרכו הייחודית שהוא מעריך את זה שהגיעו, רכשו, לא ביקשו הטבות או הקלות וכיבדו אותו ואת יצירתו.

ואני שישבתי שם בפתיחה, חלק ממעגל השומעים והמשוחחים, ידעתי שאני חווה רגע מכוון כבעלת גלריה. הרגשתי שהדרך החדשה שחיפשתי כאילו נפתחה דרכו ובעזרתו. לא לפחד להיות אחרת, לכל היותר לא יגיע אף אחד. ביג דיל.

הוא, בדרכו, מבלי שידע על כך, צייר תמונה עגומה של עולם האמנות היום. תיאר את האמנים הרודפים אחרי

הקהל, מוכנים לשלם רק שיבוא, מסכימים להתרפס בפני מי שנתפס בעיניהם כמוביל, בעל קשרים, למען עוד כמה ציורים שיהיו תלויים על קיר. בדיוק אותם אמנים שקפצו כנשוכי נחש למשמע דרישתו לגבות מחיר כניסה לתערוכתו.

את דבריו הוא פתח בנושא התשלום. הסביר מדוע הוא רצה לעשות את זה כך והוסיף וסיפר על חוסר הנעימות שהוא חש כשהוא גורם למבקרים להוציא כסף ללא קבלת תמורה ממשית, לכן הפיק ספרון. לא, הוא לא סיפר שהפקת הספרון עלתה לו יותר מהמחיר שנדרש המבקר לשלם ושחתימת ידו מעלה את ערכו בעשרת מונים. אבל מי שישב שם איתו באירוע הפתיחה ידע זאת, כיבד והעריך את השקעתו ואת עבודתו, ויותר מכך את התעוזה שלו לעשות את הדברים בדרכו בלי לוותר. אפשר היה לחוש את גאוותו על מהלך שהצליח.

שאלו אותו: איך תביא קהל נוסף לתערוכה שלך כשאתה דורש כסף? ואני שאלתי את עצמי איך בכלל מביאים קהל לתערוכה? שהרי אין זה קשור כלל לדמי הכניסה.

"את מופרעת אמיתית שהסכמת לזה" אמר, ועניתי לו שמאוד שמחתי להיות מופרעת.

כמה למדתי ממנו ומהתערוכה שהביא אליי לגלריה. ישבתי שם ושמעתי אותו פותח את התערוכה בשיח אמן אמיתי וכן. הסביר מדוע רצה לגבות דמי כניסה לתערוכה, סיפר איך בשנים האחרונות כשהבין שגם לו מותר לגבות כסף תמורת ההנאה שחווים האנשים מהאמנות שהוא יוצר (על קבלת תמורה כספית עבור עבודותיו כבר הבין מזמן שכדאי ורצוי לו להסכים, על מנת שיוכל להמשיך וליצור כרצונו). אמר ש"לא היו לו ביצים" לקחת תשלום עבור קירות בלבד ולכן הגה את הרעיון לתת בתמורה ספרון לבחירה למבקר שהסכים לשלם עבור חתול בשק – כניסה לתערוכה.

סיפר איך העלה את הרעיון בפני גלריות שרצו להציג תערוכה מיצירותיו ואיך נדחה על הסף כי גלריות לא גובות דמי כניסה. כך מקובל. ואיך הגעתי אליו אני והסכמתי כמעט מיד, וכמה זה נגע בו. וכמה הגנתי עליו מול כל מי שתקף אותי עם פרסום ההזמנה לתערוכה שלו. אני ידעתי שהוא צודק אבל לא חיפשתי צדק, רציתי לאפשר לו לעשות תערוכה בתנאים שלו – הרי את המיציב שעשה לא ניתן יהיה למכור. והוא נתן מחיר למטר רץ של מיציב, בחיוך. רציתי לכתוב כמעט מתנצל, אבל זה לא מתאים לו – הוא לא מתנצל. הוא יודע בדיוק מה הוא רוצה. זה מה שמשך אותי אליו

מלכתחילה, מה שגרם לי להסכים שיציג אצלנו תערוכה שלא היה לי מושג מה יהיה בה. גם לו לא היה מושג.

חודשים לפני מועד התערוכה הגיע לגלריה כדי לראות את החלל, זה התנאי היחיד שהעמדתי בפניו לפני החלטה סופית על התערוכה. מספר שעות אחרי שחזר לביתו שלח אליי מייל עם הזמנה לתערוכה, השם שהעניק לה היה "איך לא ליפול".

נעתי בין פחד והתלהבות. הנחישות שלו הבהילה אותי. ידעתי שלא אוכל לומר מילה על מה שיעשה אבל ידעתי שאני יכולה לסמוך עליו – על האיש הזר הזה, על האמן ששלח אליי מייל חודשים רבים לפני כן, התנצל (שוב המילה הזו שאינה מתאימה לו כלל) וכתב שאין לו "ספר פנים" ושמע מחבר שיש לו "פנים בספר" שיש גלריה שייתכן שתתאים לו והאם אפשר לדבר. במהלך שיחה מרתקת אצלו בסטודיו הכרתי את האדם, את האמן, נבנה האמון שלי בו, הביטחון שמה שלא יעשה – יעשה הכי טוב שהוא יכול. וזה הרבה, בזה הייתי בטוחה.

כמה למדתי ממנו בתערוכה הזו; על נחישות, על נכונות ללכת נגד הזרם, על חוסר ויתור למרות המתנגדים ומרימי הגבה הרבים בסביבה. וכמה חוסר שקט הכניסה בי התערוכה שלו; עוד קודם הרגשתי את הבעבוע בעודי יושבת שם במעגל הגדול שנוצר בפתיחת התערוכה שלו, בין האנשים שבאו לכבד אותו בנוכחותם ולא יצאו בידיים ריקות. רק אחר כך סיפר שכל ספרון כזה עלה

יותר מהסכום שנדרשו לשלם. תוך כדי שסיפר את סיפור ההתלבטות, סיפור האמן שהתבגר והבין מה הוא רוצה מאמנותו ומאלה שבאים ליהנות ממנה, הבנתי מהו הבעבוע.

אני עומדת בפני שינוי. הגלריה עומדת בפני שינוי. אני יכולה לומר במילים את מה שזע בפנים בחוסר מנוחה: סטייתי מהדרך. איפשרתי לפחד להוביל אותי, הפחד שלא יגיעו מספיק אנשים, שלא אצליח, כי מי אני בכלל. אלו המחשבות שתוקפות אותי כל אימת שאני עומדת בפני שינוי. במבט לאחור אני עומדת משתאה, זו באמת אני? אני עשיתי את כל זה, הלכתי כל כך רחוק? אך כשמגיע שלב טרום שינוי חוזר הגלגל ואני מתאמצת לאסוף את עצמי ולהתרומם מעל לכל המחשבות המנמיכות הללו, לעתים ללא הצלחה.

שם, במעגל האורחים שבאו להיות איתו באירוע המיוחד שערך לכבודם, הבנתי: אני לא רוצה את זה יותר. אני יודעת שהבטחתי לעצמי אז, ביום קיץ חם ומיוזע על המדרכה בתל אביב, שאקים לאבא גלריה ואציג את עבודותיו ואף אחד לא יאמר לי לא, אך מיד עלתה בי המחשבה שאעשה זאת גם עבור אמנים אחרים. במהלך החודשים שחלפו מאז פתחתי רשמית את הגלריה העניינים לא עבדו. לא כפי שדמיינתי. פחדתי שאבא לא אטרקטיבי מספיק, חששתי שאני לא מעניינת מספיק,

שביחד לא נספק את הסחורה. והזמנתי אמנים להציג יחד איתו, להגביר את החשיפה.

ואז נתתי לאמנים אחרים יותר – אולי כך יגיעו יותר, והבנתי שאני מזניחה אותן. הוא יושב בתערוכות של אחרים, שומע מה אומרים עליהם, מה אני אומרת עליהם. הוא שומר את קנאתו לעצמו ומשבח את עשייתי כפי שלא שיבח מעולם. ואני רק שומעת בין מילותיו את מה שלא נאמר: "למה לי את לא עושה תערוכה?"

וכשארגנתי לו תערוכה, בין לבין תערוכות של אחרים, כמעט ולא הגיע קהל. הגלריה הייתה מתה. עמדתי בפני הידיעה שהוא כבר לא מעניין, שאני כבר לא מעניינת, שהגלריה שלנו לא מעניינת. ובתוכי ידעתי שזה מחיר הפחד, סטייה מהדרך שהייתה נר לרגלי רק מספר שנים לפני כן. הבנתי שאני יודעת לעשות לא מעט ושאיני עושה את זה למען אחרים, על חשבוננו. הוא יצא מהמוקד, ובעצם אני הוצאתי אותו מהמרכז, למען מה? ולמען מי?

ועם זאת גיליתי שאני מתרגשת בכל פעם מחדש לשבת איתו למטה בחדר העבודה שלו, לצלם אותו, להקליט ולתעד אותו בזמן היצירה. שם אני מרגישה איך מתפוגגים כל הכעסים והעצב המלווים אותי בהזדקנותו. אני רק רוצה לשבת איתו שם ולאהוב אותו, את האמן שבו, את האדם המפוייס שהפך להיות.

שם, במעגל עם שיח האמן, ידעתי שאני חוזרת
למקורות. הרגשתי כמו מחליקה אמנותית על קרח
המתחילה בסיבוב; רגל אחת ניצבת ורגל שניה מכופפת
הצידה, כמו שרק רקדניות יודעות לעשות, ידיים
שלוחות לצדדים ומתחיל סיבוב סביב ציר. תחילה לאט
ואז מתגבר ומתגבר, הידיים מתכנסות לצידי הגוף, הרגל
המכופפת מתישרת אט אט, נצמדת לזו העומדת בניצב
למשטח הקרח. הסיבוב מתגבר ומתגבר עד שנראה
כאילו יש שם מוט מסתובב ולא רקדנית ענוגה הרוקדת
לצלילי מנגינה. כך אני מרגישה, מסתובבת ומסתובבת,
אוספת תאוצה עד לרגע השיא המתנקז לקו אחד אסוף:
זו עומדת להיות גלריה מוזיאלית. זה מה שיהיה אצלי.
גלריה, שתציג את העבודות שלו. סיפורים כתובים על
הקירות, ומסכים שיקרינו את כל התיעוד שערכתי עליו:
נקודות ציון מהקריירה המפוארת שלו, ביקורות
מתערוכות שהציג, כתבות שנערכו עליו, תעודות
המעידות על הפרסים שקיבל.

הוא ראוי לכך, הוא ראוי להיות בקדמת הבמה יותר
מכל אחד אחר, לפחות בכל הנוגע לי ולמה שאני עושה.
אולי זה יעניין אנשים והם יגיעו, ואולי לא. אולי הזמן
שלו חלף, או שמא עדיין לא הגיע? כך או כך הוא יקבל
את קדמת הבמה. והאמנים האחרים? הם יגיעו בהמשך.
אני בטוחה שבמהלך הזמן אמצא דרך לשלבם אצלנו
בצורה שתכבד אותם, ויחד עם זאת לא תיגרע מאבא.

ספרד

הו סלבדור דאלי, בעל קול שהוא פזיז!
איני מהלל את מכחול עלומיך חסר
השלמות ולא את צבעך, פוקד גון עתך,
אלא מקלס את להטך לנצחי מגבל.

נפש היגינית, אתה חי על שישים חדשים
ונס מייער-עד אפל של צורות מכזבות.
דמיוןך מגיע עד ליעד של ידיך
וענג לך סונטת היים בחלונך.

לעולם יש אפולוליות חרשות ואי-סדר
במובנים הראשונים שכן אנוש פוקד,
ואולם אף הכוכבים המסתירים נופים
מורים על הדגם המשלם של מסלוליהם.

זרם הזמן הולך ונרגע, והוא השולט
בצורות המספרים של מאה ועוד מאה.
ורועד המות המנצח מוצא מפלט
במעגל הצר של הדקה הנוכחת.

(*קטע מתוך אוֹדָה לסלבדור דאלי, מאת פדריקו גרסיה
לורקה בתרגום רמי סערי)

*

זהו, החלטתי לצאת לדרך, לנסוע לחודש. הרגשות מעורבים, התחושה כמו לפני יציאה לקראת משהו לא נודע. זו סך הכול ספרד: טיול, מוזיאונים, פארקים, תחבורה ציבורית, הרבה שעות לבד עם עצמי. מה כבר יכול לקרות?

הרבה.

זה לא טיול, זה מסע.

בתחנת הרכבת ראיתי שיש הנחה לאזרחים ותיקים, לנשים מגיל שישים ולגברים מגיל שישים וחמש, בכפוף להצגת תעודת זהות. הוצאתי את הדרכון ואמרתי לקופאי: לנתב"ג, אזרח ותיק. הוא הנפיק לי כרטיס ולא ביקש לראות את הדרכון. מה, רואים את הגיל עליי? זה נהדר לקבל כרטיס בחמישים אחוזי הנחה, אבל לא במחיר זה שרואים את זה עליי!

אני לא יכולה לומר אם נעלבתי או לא, אבל משהו קרה. פתאום נראתה לי דמותי הנשקפת מחלונות בית הקפה בתחנה, אחרת. לראשונה מזה זמן רב מצאתי עצמי עומדת ובוחנת את דמותי, את אופן יציבתה. הסתובבתי מעט ימינה ואחר כך שמאלה – אולי זה שיער השיבה שאני מסרבת לצבוע?

התחושה התעצמה בזמן שהמתנתי בין אנשים בתחנה. כשהסתכלו עליי דמיינתי שהם חושבים: הנה עוד זקנה נוסעת לטייל בחו"ל. אז עלתה בי המחשבה איך יכול משפט אחד שאומר מישהו להפוך את הקערה על פיה, גם אם לא ניתקל באותו אדם שוב לעולם. נזכרתי בשיחה שנערכה בין אבי וביני לפני שנים.

אבי זכה אז לתקופת פריחה יצירתית ולהכרה. בעלי גלריות חיזרו אחריו והציגו את יצירותיו ללא תשלום. הוא כיכב במדורי הביקורת בעיתונות, כשעוד היו הביקורות אותנטיות ונכתבו על ידי מבקרים שהטריחו עצמם להגיע לפתיחות (ולא כפי שקורה היום שאת הכתבות כותבים האמנים והן נדחפות למדורי הביקורת האמנותית באמצעות קשרים ממומנים של אנשי יחסי ציבור).

אז, בשנים שבהן זכה אבי לביקורות אוהדות, פורסמה ביקורת מאת רפי לביא – איש חזק בתחום. וכך הוא כתב בעיתון "העיר" בתאריך 1.11.1985, במאמר שכותרתו "ציור ללא מרפקים":

*שתי תערוכות המתקיימות עתה בבית
האמנים נותנות מושג על הנורמה הציורית
בישראל מסוף שנות החמישים ועד היום. זהו
ציור ללא מרפקים, אינו בולט בייחודו, עשוי
היטב ומייצג הרבה אחרים כמותו. עיקרם של
הציורים המופשטים של זלאיט הוא*

*החומריות המובלטת [...] וזלאיט כמו אחרים
נשם את בושם הניואנס הצרפתי.*

הביקורת נתפסה על ידי אבי כשלילית כל כך עד
שהפסיק מרצונו להציג בתערוכות. הוא החליט "לרדת
למחתרת". אני זוכרת שדיבר שנים על הביקורת הזו. על
הצער ובעיקר על חוסר הביטחון שחש ביצירתו אחריה.

כשלקחתי על עצמי את ניהול אוסף הציורים שלו עברתי
גם על קטעי העיתונות (שמורים לנו כל הפרסומים
המקוריים מאותן שנים) על מנת לסרוק אותם ולשמר
את המידע. נתקלתי גם בביקורת ההיא. קראתי ולא
האמנתי – האם זו הביקורת שהורידה את אבי
למחתרת? שגרמה לו להיעלם מעין הציבור? לא האמנתי
שזה יכול להיות, הייתי מוכרחה לוודא את זה איתו.

אבא, זו הכתבה שעליה דיברת כל השנים שהיא שלילית
ובגללה הפסקת להציג בתערוכות?

"כן", הייתה תשובתו.

אבל מה כתוב בה? מה כל כך שלילי? הוא כתב רק מה
שהוא חושב, וזה בכלל לא רע.

אבי, שהציור הוא כל חייו, מבכה בשנים האחרונות את
בחירתו שלא להציג את עבודותיו בציבור ומנסה להבין
מה גרם לו לבחור כך. הוא הסתכל בפיסת העיתון
הישנה, במספר השורות שנכתבו לפני שלושים שנה
במדור ביקורת אמנות. הוא קרא את המילים שוב ושוב

ומלמל "נכון, לא כתוב כאן שום דבר רע, אבל אז זה
ננעץ בי כמו חרב."

שם, בתחנת הרכבת עלתה בי המחשבה איך יכול משפט
אחד של מישהו, שוודאי לא ניתקל בו שוב לעולם, להפוך
את הקערה על פיה.

*

התנתקות.

אתמול, בשיחה קצרה בצ'אט, כתבה לי חברה שהיא
מאוד עייפה מתלאות היום, ובמילים שלה: "הולכת
לישון – גמורה ומחוקה מתשישות אחרי היום המטלטל
הזה."

המחשבה הראשונה שחלפה בי הייתה שבטח קרה משהו
נורא בזמן שאני מנותקת במדריד, לבד עם המחשבות
שלי, עם המראות, ועם התחושות שלי במסעי הפרטי.
חשבתי שאני צריכה לפתוח מיד חדשות ולבדוק מה
קורה.

רגש אשמה קטן התעורר: "איזו אנוכית את! לא מעניין
אותך מה קורה לאחרים? לא מעניין אותך מה מתרחש
בארץ בזמן שאת...?"
לא נתתי לאשמה לנצח.

לא פתחתי חדשות.

הייתי זקוקה להתנתקות כדי לנשום, לקחת פסק זמן כדי להיות בטוחה בדרך שבה אני פוסעת ולמצוא את המשכה.

*

אמנות. כמה התנתקות היא מאפשרת. כמה חיבור היא מאפשרת. כשמביטים בה אי אפשר להישאר אדישים. תמיד עולה איזה רגש, איזו מחשבה. משהו שמחבר אותך לעצמך, במודע או שלא במודע, תרצה או לא תרצה.

אני חושבת על אנשים שהיצירה היא עולמם. על כך שהם חייבים את השקט הזה, הפנימי, כדי ליצור. כמה הם זקוקים לשקט על מנת לאפשר לסערות פנימיות לחולל את היצירה בתוכם. כמה הם נראים מנותקים לעתים בעת יצירתם. כמה רבים הם היוצרים בלילה, בשעות שקט. יוצרים לעצמם ניתוק סביבתי, במודע או שלא במודע.

היום אני הולכת למוזיאון הפראדו. מוצפת בתחושה של שלווה פנימית. אני יודעת שאני הולכת למלא את ריאותי ואת נשמת באוויר.

ישבתי בחדר המלון במדריד, בעיר שהפכה מהר מאוד למקום עוטר. רציתי לצאת החוצה לפני שיחשיך. הלכתי ללא מטרה, שוטטתי ברחובות הסמוכים ובסמטאות המקשרות ביניהם ללא מפה, ללא סימני דרך. סמכתי על הדרך שתימצא לה. בחושיי הכיוון ידוע וההליכה לאיבוד מקבלת משמעות אחרת.

לפתע שמעתי מרחוק צלילים שכבשו את כולי. צלילי כינור. הלכתי לקראתם כמו לקראת ריח מאפה טרי. הצלילים התגברו והפכו מנגינת כינור יחיד לנגינת תזמורת שלמה. והנה הוא, ראיתי את גופו נע עם צלילי נגינתו כאחוז דיבוק. הוא עמד וכינורו בידו. סנטרו המלא, הכפול, נשען על קצהו וייצב את אחיזתו. עיניו היו עצומות ואגלי זיעה קלים כיסו את מצחו. הוא ניגן וכל גופו רב השנים והמשקל זע עם ידו שהעבירה את הקשת על המיתרים במיומנות רבה, לקולה של תזמורת שלמה שנשמעה מתוך התרמיל שמאחור. נשמתי נעתקה. עמדתי שם, עצמתי את עיניי ונסחפתי, כמו על כסאות התיאטרון בתל אביב. הנגינה פילחה את נימי נשמתי והעלתה דמעות של חיבור בעיניי.

עמדתי והבטתי באיש ההוא ותהיתי אם היה עומד ומנגן עם תזמורתו מתחת לעץ ברחוב במדריד גם לו היה יודע שכובעו לא יתמלא בפרוטות הרבות שנזרקו אליו.

ונוכרתי בצילומי הסדרה "שיחות עם אבי" שנערכו בקיץ האחרון. שאלתי את אבי אם הוא אוהב להציג בתערוכות גם כשלא נמכרת אף יצירה (מה שקורה בדרך כלל). התשובה שלו הייתה: "מאוד. אני רוצה להראות לעולם מה שאני עושה. נעים לי שבא מישהו ונותן לי מחמאות על הציור שלי." לא מזמן הוא ביקש שוב לעשות תערוכה בגלריה חיצונית, לא אצלנו. שאלתי אותו למה. "יש לי עבודות חדשות ואני רוצה שיראו אותן." אבל אנשים באים ורואים אותן כאן, אצלנו בגלריה, הקשיתי. והוא בשלו: "אני רוצה שעוד אנשים יראו."

הבטתי במעגל האנשים שנאסף סביב הכנר – פניהם מחייכים, הם מוחאים לו כף והוא קד, אולם מלא עמד על רגליו והריע לו. גופו רעד מהתרגשות ומאמץ. האם בכל מקרה היה מנגן? נדמה שאני יודעת את התשובה.

*

ברצלונה.

הרגשות מעורבים. כבר הייתי כאן בעבר והתאהבתי במקום. בכל פעם שחשתי צורך להתרחק, להתמלא אוויר, לנשום רק את מה שאני רוצה להכניס לריאותי –

חשבתני על העיר הזו. שהייה של חודש. כל כך טוב היה לי כאן בפעמים הקודמות.

"במדריד כבר היית?" שאלו אותי תמיד.

עניתי שלא, אסע לשם בפעם הבאה. "סעי עכשיו," אמרו לי, "לא תתחרטי." עזבו, לא בא לי משהו חדש. לא בא לי התנסויות והתרגשויות עכשיו. אני רוצה מקום לנוח, מקום שאני חשה בו בבית, שלא אצטרך להוציא בו אנרגיות מיותרות. "סעי עכשיו. לא תתחרטי."

נסעתי ולא התחרטתי, רק שעכשיו ברצונה היא כבר לא מה שהייתה לי עד כה. העיר שהרגשתי בה כמו בבית, שהתמלאתי אושר רק מהמחשבה שאני הולכת לחיות בה חודש – כבר לא מרגשת אותי. נכון, הגעתי כעת, זה קשור לשינוי המקום, אבל אחרי כמעט עשרים וארבע שעות עדיין לא מצאתי את עצמי. ניסיתי לקרוא, לטייל בסביבה – כלום.

ניגשתי לדלפק הקבלה וביקשתי מפת רכבות ואתרים. בבת אחת התאפסתי. התחלתי לסמן מקומות מוכרים, ואת הדרכים המובילות אליהם. סימנתי עיגולי עיפרון סביב המקומות שאליהם אני עומדת לחזור בפעם המי יודע כמה. כמו לחזור הביתה, הרגשתי איך השלווה שוב תופסת מקום בתוכי.

הרחקתי מעט את המפה והבטתי על סימני הדרך שאותם התווייתי, על העוגנים שגרמו לרגיעה ולנינוחות באופן כמעט מייד – מוזיאונים.

עדיין איני יודעת מה במקומות הללו משרה עלי כזו
שלווה. בכל ביקור בהם עולה בי רצון לשכב כשגבי על
המרצפות, להרגיש עטופה ומוגנת בין כל היצירות
שמסביב, כאילו חזרתי לרחם אמי.

ונזכרתי שוב בביקור האוצרת בבית הוריי. זה היה
בתקופה הרחוקה שבה חיפשתי מקום לערוך בו תערוכה
לאבי. "רק תערוכה אחת" הוא ביקש, ולא הצלחתי.
היום אני מבינה שלא הצלחתי כי לא בטחתי מספיק בי
ובדרכי. פחדתי ממה שיגידו אחרים.

חיפשתי אדם שיש לו השכלה בתחום, קשרים, ידע,
ובעצם כל מה שחשבתי שחסר בי. מישהו שיוכל לערוך
לאבי תערוכה כי אני לא הצלחתי. האוצרת הגיעה בפעם
הראשונה לבית הוריי והמשפט הראשון שאמרה היה:
"וואו, איזה יופי!" ואז הוסיפה בחיך: "אבא שלך תופס
הרבה מקום בבית."

עד אז לא חשבתי על כך. לא באופן הזה. הרי כך אני חיה
מיום שאני זוכרת את עצמי וזה עבורי הדבר הכי טבעי
בעולם. לגדול בבית שבו כל הקירות מכוסים לאורך
ולרוחב בציורים של אדם אחד. אבא שלי.

אז הוא, אבא שלי, תופס אולי המון מקום בבית, אבל
כשאני הולכת למוזיאונים בעולם אני תמיד מרגישה
שייכת, עטופה, במקום הכי נכון לי. בבית.

תהליכים אישיים

*

”תגיעי?”

בא לי נורא להיפגש אז אגיע

אבל, לא יודעת מה זה מנדלות

ואני גם לא יודעת לצייר

נכון יותר, לא אוהבת.

”תבואי, יהיה נחמד. אני מכירה אותה

ועשיתי איתה לא מעט מנדלות”

טוב, נו, מקסימום אבוא להימטע

אשב

בפינת ה-VIP

הקסומה והשקטה

שנוסכת בי רוגע כל פעם מחדש,

מאפשרת לי להתחבר

ולפעמים אפילו להזיל דמעה

ככה סתם

לא על משהו במיוחד,

לא על משהו מיוחד

ותמיד אני עולה משם עם תחושת

כובד

עצב

חיבור

חמלה

אהבה

אז מקסימום כשהן תתחלנה

עם המנדלות

ארד לי לשם.

התכתובת הזו התקיימה עם

האהובה

מ"מטע של חופש"

וכבר התגעגעת

לחיבוק

ולמה שביניהם

ונסעת

רק כדי לפגוש אותה,

ופגשתי שם

את עצמי

*

חזרתי משם
ובמוחי עיגולים
צבעוניים
בצורות שונות ומשונות
שהולכים ונבנים
שוב ושוב
באותה תנועה
ממכרת
באותה תנועה
מאפשרת
באותה תנועה
מקבלת
באותה תנועה
שוב ושוב ושוב
מה היה שם
שאפשר לי להעז ולשים
צבע

מה משך אותי
כמו מגנט
מאותת לי
בקבלה אינסופית:
מצאת את הדרך

*

אט אט
מוצאת עצמי נמשכת למדפים
כמו חוט בלתי נראה
אני קונה ספרים
ועוד
ועוד
על מנדלות
ועפרונות צבעוניים
מכל הסוגים והגוונים
ואז
פתאום

זה נעשה ברור
אני הולכת לצייר
מנדלות
על כסאות
צבעי אקריליק
מברשות
הפחד חונק
וכך, לפני שהוא
משתלט לגמרי
אני מחייגת אליה
ומיד אחרי
הלו
אני רוצה ללמוד אצלך
שיעורי ציור
א מ א ' ל ה
והיא
"חיכיתי שיגיע"

*

"תבחרי צבע"

בחרתי

אדום

"קדימה, תתחילי לצבוע"

המנדלה מצוירת בקווים על העץ

ממתינה

להוד מעלתי

שאתחיל

מה זאת אומרת תתחילי לצבוע?

אני שואלת

יד אחת אוחזת במיכל קטן עם צבע

יד שנייה אוחזת במכחול

כזה

בינוני

מה זאת אומרת תתחילי לצבוע?

"זאת אומרת שצריך לשים את הצבע האדום

היכן שאת רוצה, על מה שצוירת על העץ"

כן

אני עונה

אבל איך עושים את זה?

”עם המברשת”

אבל איך עושים את זה?

בסבלנות אין קץ

היא מדגימה בתנועות ידיה המנוסות

אומרת

”תרטיבי את המברשת במים ותנגבי,

תטבלי את המברשת בצבע שבמיכל

ותתחילי לצייר”

רגע, מה זאת אומרת

ככה?

בידיים רועדות

ובלב מלא יראה

אני טובלת את המברשת במים

מנגבת מעט במטלית

טובלת את הקצה

בזהירות

בתוך הצבע

מביטה

לקבל אישור

והיא בעיניים מחויכות מסמנת

בלי מילים

את בסדר

תמשיכי

ככה בדיוק

ואני

מניחה את הצבע

האדום

על העץ

בנשימה עצורה

*

נכנסתי אליהן

אם ובתה

שחולקות דירה

ושם, באמצע מה שאמור להיות סלון,

עומד בגאון שולחן

גדול

שולחן עבודה

יצירה

שולחן של אמנים

עומד ומקבל את פני הבאים

מבשר על הבית

ואני הלומה

כמה טוב לה

אני חושבת על בתה

כמה טוב לה

שהיא חלק מכל זה

שכל זה חלק ממנה

כמה טוב

אני חושבת על אמה

כמה טוב לה שהיא יכולה

להכניס

לחלוק

לנטוע
כמה טוב
ככה
שהכול קרוב
ונגיש

*

"ככה הבת של נסים זלאיט לא מציירת"
זה המשפט שמלווה אותי מאז
איך את יודעת שאבא שלי הוא נסים זלאיט? שאלתי
ואיך את יודעת שהוא צייר? הקשיתי
"למדתי איתו במדרשה"
הייתה תשובתה
של זו
שבמשפט אחד
ובנפנוף מזלזל של ציור שלי
הורידה את שער הברזל על
על מה?

*

לא קל לחיות עם אמן.

ואולי זה משפט שבו אני מסבירה לעצמי את היחסים בין הוריי. אולי אין קשר לצורה שבה הם חיים ולעובדה שאבי אמן, אולי גם אם היה פקיד בנק עדיין כך היו נראים חייהם? אולי הם דוגמה למה שקורה בין בני זוג שאינם מעריכים זה את זה, שאינם מפנים מקום זה לזה? שמנסים להפוך את בן הזוג למה שהוא לא?

אולי.

אין לי תשובה ברורה או חד משמעית, וייתכן שאין תשובה כזו בכלל. אולי התשובה היא גם וגם וגם. ובכל זאת יש משהו אחר בלגדול ולחיות בבית של אמן, שונה מלגדול בבית של פקיד בנק, למשל.

בשלב מסוים בחיי החלטתי לחדול מלבקש הסבר לאופן שבו מתנהלים חיי המשפחה בבית שבו גדלתי. הוריי יצרו לעצמם חיים המתאימים להם. אם זה לא היה כך היו מפרקים את החבילה מזמן. שניהם ממשיכים לחיות יחד באופן הנראה מבחוץ כחסר תכלית.

ואולי זו אני שרואה את הדברים כך. החלטתי להוציא את עצמי מהמשוואה, להפסיק לנסות להבין, ממילא לא אצליח.

יחד עם זאת החלטתי לקחת את מה שכן קיבלתי בבית: את ההבנה מהו הציור שאני אוהבת, מה הסגנון, לסמוך על חושי ועל הרגשתי – אוהבת או לא אוהבת, מדבר אליי או לא מדבר אליי. בלי ניתוחים מיותרים, בלי רציונליזציה. אולי זה יגיע אחר כך ואולי לא, ואין לזה שום קשר למה שאני חשה כלפי ציור שאני רואה, או כלפי פסל.

את ההבנה והתחושה אף אחד לא יוכל ללמד אותי, לא בקורסים ולא באוניברסיטה. זה נמצא בגנים שלי, ואני לא זקוקה למילים או להסברים – רק לסמוך על החושים שלי.

להבנה הזאת הגעתי אחרי הרבה שנים.

כשהתחלתי לחזר על פתחי גלריות בתל אביב במטרה למצוא גלריה שתסכים לערוך תערוכה לאבי, נתקלתי באין ספור סירובים. התגובות לעבודות היו דווקא מצוינות, ואני הגעתי למסקנה שהבעיה היא אני. חשבתי שחסר לי ידע כלשהו, שחסרות לי המילים הנכונות לפנות איתן אל בעלי הגלריות. החלטתי ללכת וללמוד אוצרות באוניברסיטה.

נרשמתי ללימודי תואר שני באוצרות. בשנה הראשונה למדתי שיעורי השלמה לתואר. השיעורים בתולדות האמנות היו מרתקים. ישבתי מוקסמת וגמעתי בשקיקה כל מילה של המרצים. הם הסבירו את הציורים שהוקרנו על הקיר באולם הענק לפני מאות סטודנטים.

אני ישבתי מרותקת מול כל אחת מהתקופות שנלמדו.
לא יכולתי שלא להגיע לשיעור כלשהו, הרגשתי
שהחמצה תהיה גדולה מדי.

ואז הגיעו השיעורים הראשונים של התואר השני,
לימודי האוצרות. ישבתי בחדר בחברת שניים עשר
סטודנטים, המרצה דיבר והם רשמו בשקדנות כל מילה.
הבטתי במרצה והבטתי בסטודנטים שישבו איתי באותו
החדר, ולא הבנתי.

לא הבנתי את המילים שיצאו מפיו. הוא דיבר עברית,
ואני לא הבנתי. שאלתי את זו שישבה לידי, מה את
כותבת? והיא ענתה: "את מה שהוא אומר."

את מבינה מה הוא אומר?

"ברור."

רגע, חשבתי, מה קורה כאן? כולם מבינים מה נאמר ורק
אני לא? הם התחילו לקיים דיון ואני לא הבנתי במה
מדובר. וזה חזר בעוד שיעור, ובעוד אחד. עם עוד מרצה,
ועם עוד אחד.

ואז זה קרה. ישבתי בהרצאה ולפתע תקפה אותי
המחשבה: מה את עושה פה? למה את נותנת לעצמך
להיות חלק מקהל השומע את כל ברבורי השכל האלה?
קומי, לכי הביתה ותשיגי תערוכה לאבא שלך!

וככה קמתי, בסוף ההרצאה, באמצע הסמסטר, ונסעתי
הביתה. התיישבתי לכתוב מייל לראש החוג ובו אני
מודיעה לה על הפסקת הלימודים. ככה. באמצע.

את סוג הידע שיש לי אף אחד לא יכול ללמד אותי ואת
מה שהם מדברים, אני יכולה לקרוא בספרים. את סתם
מבזבזת את הזמן! אמרתי לעצמי והרגשתי שהמשפט
חזק מאוד, בעצם אמרתי לעצמי: יש בדך יותר ממה שאת
מוכנה להודות.

ובתוך חודש היה תאריך לתערוכה בבית האמנים בתל
אביב.

*

"אל תגיעי אליו." "אין לך שום סיכוי להשיג תערוכה
שם." "חפשי מישהו שמכיר אותו ויוכל לדבר איתו
ולעשות תערוכה לאבא שלך." אלה המשפטים שאמרו לי
כשאמרתי שאני רוצה לעשות לאבא תערוכה בבית
האמנים בתל אביב.

גם אבא רצה. זכר את התערוכות הרבות שהציג שם
וביקש ממני לעשות תערוכה באולם הגדול, כשלנגד עיניו
התערוכה שהציג שנים רבות לפני כן ובה ארבעים
ושניים מציוריו.

הגדיל לומר לי בעל בית מכירות פומביות גדול: "תעשי
לאבא שלך תערוכה בית האמנים בתל אביב ואחר כך
תבואי אליי."

הבנתי שאני לא מתכוונת לוותר על תערוכה שם, אבל
איך אני עושה את זה? איך אני משכנעת את מנהל
המקום לעשות תערוכה לאבא?

*

התשובה הגיעה ממקום לא צפוי לחלוטין.

חוג תיאטרון.

אנחנו עומדים לערוך הופעה קצרה מול בני משפחה
וחברים. כל אחד מחברי הקבוצה מוכן עם הקטע שלו
ורק אני – כלום. שלושה חודשים הקבוצה עובדת על
המופע ואני רק צופה מהצד. לא יכולה להשתתף, לא
מתחברת לדמות שהבמאי הטיל עליי לשחק.

ערב שישי, שבוע לפני העלייה לבמה. הבמאי מתקשר
אליי, שואל מה קורה ואיך אני מרגישה ואם אני
מתכוונת לעלות על הבמה. פתאום קלט שלא השתתפתי
בחזרות.

אני לא מתחברת לדמות שנתת לי, ענית, לא יכולה
לעלות איתה לבמה.

דממה מעברו השני של הקו.

"מה זאת אומרת?"

מה ששמעת.

דממה.

"מה יושב לך על הלב? מה הדמות שאת הכי רוצה

לשחק?"

אותי, משיגה תערוכה לאבא שלי.

"מי האדם שהכי יכול לעזור לך בזה?"

בעל גלריה.

שיתפתי אותו באכזבות שהיו מנת חלקי בשנים

האחרונות.

"שבי עכשיו, תכתבי תסריט של השיחה שאת רוצה לנהל

עם בעל גלריה כשבסוף השיחה הוא אומר לך שתהיה

תערוכה. תשלחי לי את התסריט תוך שעה."

כל הערב התכתבנו במייל. שלחתי אליו תסריט, הוא

ביקש תיקונים, ערכתי ושלחתי שוב. כך עד שנולדה

הסצינה שאיתה חשתי שלמה ויכולתי עלות כעבור שבוע

ולשחק אותה על הבמה עם אחד מחבריי לקבוצת

התיאטרון.

שיחקתי תפקיד מרכזי בסצינה שאני עצמי כתבתי! שם, על הבמה אני עירית דלל זלאיט הבת שלו! זו הייתה הפעם הראשונה שהצגתי עצמי כך מול בעל גלריה. על הבמה הבנתי לראשונה שכך אני מספיק טובה, לא צריכה יותר להסתתר מאחורי דמות "בת משפחה שעוזרת לו" ששיחקתי כשניסיתי להשיג לו תערוכה.

כמה ימים לאחר ההופעה הגעתי לבית האמנים בתל אביב ופגשתי את המנהל. שלום, אני עירית דלל זלאיט, הבת של הצייר נסים זלאיט. כך אמרתי בדיוק כפי שאמרתי על הבמה, והושטתי ידי ללחיצה. אני רוצה לעשות תערוכה לאבא שלי.

הוא הביט בי מספר שניות.

"בואי נעלה למשרד נקבע תאריך."

כמה פשוט.

הבנתי שכשאני עושה את המהלכים בעצמי, וכשאני מציגה את עצמי כבתו זה מצליח. ואז הגיעה עוד תערוכה, ועוד אחת, ועוד אחת, ועוד. הבנתי שיש לי דבר שאף אחד אחר לא יכול לתת לי, והבנתי איך לפעול עם זה נכון.

"אני, הבת שלו" זה השם שנתתי לספר שלי עוד לפני שהתחלתי לכתוב. האמנתי שאני נמצאת בעולם האמנות רק בזכותו. כך גם הצגתי את עצמי כשנפגשתי עם אמנים ואנשים מתחום האמנות. "את אמנית?" הם שואלים, ואני עונה: לא, אבל אבי צייר. כך בדיוק.

את המשפט "אני בעלת גלריה" לא הצלחתי להוציא מהפה. כשהייתי חייבת אמרתי אותו בשקט, כמעט בהתנצלות, תוך כיפוף הכתפיים פנימה. המילים נאמרו אבל בתקווה שמי שעומד מולי לא באמת יבין את משמעותן. רק שלא ישאלו שאלות, אמרתי לעצמי, ומיד המשכתי בנושא אחר. החמאתי לעבודות האמן, רק כדי שהזרקור לא יאיר עליי.

כבר עשר שנים אני בעסק. אני לומדת לאט ולבד. התחום מצומצם, שמור תמיד לקליקות. אף אחד לא מוכן לספר יותר מדי ובוודאי לא לשתף בידע. התחרות גדולה ומתקיימת בקרב אנשים העסוקים לרוב בעצמם ובאמנותם. יש תחושה של חשש ופחד, ובעיקר קנאה וחשדנות – שמא תופנה תשומת הלב אל מישהו אחר, או שמא יצירה של מישהו אחר תימכר.

אני קנאית, ואת רגש הקנאה המצוי באחר אני מזהה מיד. אני זוכרת את הצביטה שהרגשתי בלב כשנמכר

ציור של אמן שהציג יחד עם אבי. אני זוכרת שהצנעתי מכירת ציור של אבי כדי להימנע מלעורר קנאה אצל הצייר האחר. הרגשתי נורא והחלטתי להפסיק עם זה. הבנתי שאני סוחבת עלי התנהגות שלמדתי בבית. הציורים הרי אינם שלי, אז מדוע אני חשה כך? כי אלה רגשותיו של אבי. החלטתי לשבור את המעגל. הבנתי שאני יכולה להיעזר בזה בבואי לדבר עם האמנים. הם מנסים להסתיר את הקנאה אבל אני מרגישה אותם. אני ערה לצורך שלהם לשמוע שיצירותיהם אהובות על הצופה, ולמדתי לענות על הצורך עבור אמנים שאת יצירותיהם אני אוהבת. למדתי לשתף אותם בתחושות שיצירתם מעוררת בי.

אני יודעת כמה זה חשוב להם, וגם לי, לדעת איך ולמי לפרגן. אני מחמיאה רק למי שאני באמת אוהבת. אמנים הם עם רגיש מאוד, הם מזהים מיד פרגון מעושה, מתחנף. גם את זה למדתי מאבי. למדתי איך לדבר עם אמנים, מה חשוב להם, ממה להימנע, להבין מתוך דבריהם מה הם רוצים באמת, לא להבטיח רק לשם ההבטחה.

אני, הבת שלו. כמעט את כל מה שאני יודעת למדתי ממנו. את השאר למדתי בעצמי. ובמה שלמדתי בעצמי אני נעזרת על מנת להתנהל גם מולו. בעיקר לעטוף, להתקרב לאט, בזהירות, בקו מעט מעוגל, לפרגן המון, לשאול כל הזמן ובעיקר להביע את אהבתי ליצירה. כל זאת מבלי לפגוע ביושרה הפנימית שלי.

למדתי לתת לאמן את מלוא תשומת הלב בכל מפגש. אם אני רוצה לעורר בו עניין אני צריכה להביע את אהבתי ליצירתו ולא לשמור אותה לעצמי, אחרת הוא לא יהיה איתי בשיחה. כך אני גם מזהה אם עומד מולי אמן אמיתי, לא עוד מישהו שמצייר אלא צייר. קל לי לזהות אותם, גדלתי בצלו של אחד כזה.

"אני, הבת שלו – שם זמני." שיניתי את שם ספרי במהלך כתיבתו בניסיון להתנתק ולמצוא את עצמי. אני מנסה לסמן את הגבול ביני ובין הבת שלו. זה לא קל.

*

והנה אני כותבת ספר, או לפחות מנסה.

עולות בי מחשבות כמו איך אדע שהסתיימה הכתיבה? או כמה עמודים אני צריכה לכתוב כדי שאוכל לבשר שהסתיימה הכתיבה? והרי זה ספר שנדמה שלעולם לא ייגמר להיכתב, לפחות כל עוד אני חיה.

אולי אצטרך להחליט שזהו, שכתבתי מספיק. ותמיד אוכל לכתוב עוד ספר. מתי זה יקרה? מתי יגיע הרגע הזה? האם אבא יזכה לדעת על צאתו לאור? ואולי אמתין עד לאחר לכתו? הרי כבר נאמר לי פעם "עירה'לה את לא תציגי איתי עוד פעם בתערוכה." אבל אז הוא לא יוכל לקרוא בו, לא יוכל לדעת. ואני אדע שהוא לא ידע.

אז מתי יגיע הרגע הנכון?

*

בסוף השבוע אני תואמת אלינור.

אלינור, המטפלת הפיליפינית של הוריי בחודשים האחרונים. אני מרגישה כאילו נולדה לי אחות. היא נושאת איתי בנטל הטיפול בהוריי, ולעתים נדמה שהיא מסורה יותר ממני. היא רבה עם אמא כאילו הייתה בתה. לאחר מספר שעות הן מתפייסות וממשיכות לחיות יחד, כאילו בלית ברירה.

והיום זה סוף השבוע החופשי שלה. ואני, על אפי ועל חמתי, באתי להיות עם ההורים עשרים וחמש שעות תמימות ורצופות. כמעט בכיתי כשיצאתי מביתי. שבירת שגרת שבת נכפתה עליי.

אני כאן, בבית ההורים שהלכו לישון מוקדם. כשהייתי ילדה, אם פרש מי מבני הבית לישון מוקדם היו שואלים אותו אם הוא תרנגולת. היום יש כאן לול. הסתובבתי בחוסר מנוחה, ארבעים שנה לא ישנתי בבית הזה, וגם לא רציתי לעשות זאת ולו פעם אחת במשך כל השנים. אין לי בו תחושת בית, אין בו נחמה והוא לא מקום עוֹטף. מעולם לא חשתי רצון להתכרבל בזרועותיה של אמי או להניח ראש על כתפו של אבי. אני כאן, בבית

הוריי, ואני מרגישה זרה. החלטתי לרדת למטה, לגלריה, הממתינה בחוסר סבלנות לאירוע חנוכתה הממשמש ובא. ממתינה, כמוני, לאירוע שיאשר שיש לה זכות קיום משל עצמה.

ירדתי במדרגות ופתחתי את הדלת וזה הכה בי. הריח. נשמתי עמוק לתוך ריאותיי וחיוך ענק התפשט על פניי. אושר מילא אותי. זה המקום שלי. חגתי סביב עצמי. החלטתי להוריד מזרון למטה ולישון כאן, בגלריה. במקום שבו אני מרגישה הכי בטוח בעולם. כאן אני יכולה להתכרבל בתוך ריח הצבעים, להניח ראש מתולתל על קיר מלא, נושא ציורים אהובים. בית.

*

פרסמתי בפייסבוק פוסט שמעמיד אותי בקדמת הבמה. אבא כבר ידוע, פחות או יותר. נחשף לציבור, שחרר מעצורים וסודות שכמס עשרות שנים. הגלריה כבר קמה ופעילה. הגיע הזמן שלי. אני שומעת לא מעט רחשים ועומדת מול סימנים האומרים בפה מלא: אנחנו לא מכירים אותך. לא מכירים את הסיפור שלך. כמו הייתי צלע שלישית וסמויה במשולש הנקרא זלאיטארט.

החלטתי לנסות, והוצאתי פוסט בפייסבוק המציע הצעה לאמנים. שנייה אחת אחרי הפרסום הופיעה תגובה

צינית של אספן אמנות. אחר כך הגיעו מעט תגובות מאמנים, ששאלו והביעו התעניינות. עניתי לכולם. מיד הופיעה תגובה צינית נוספת מאותו אספן. הרגשתי את הכיווץ המוכר לי כל כך.

נתתי בידו את הכוח לגרום לי להרגיש כך. זה היה קשה מאוד. כמעט מיד עלו וצפו בי תמונות מהעבר, מהימים שבהם התכוננתי פיזית ונפשית ללכת ולפגוש את אלה החורצים גורלות: התהיה תערוכה לנסים זלאיט אם לאו, ואת האכזבה הנולדת בכל פעם מחדש מההבנה שלא איכות היצירה היא הקובעת ושיש כוחות שוק שאני לא מכירה, שפה שאינה מובנת לי. ההכרה בקיומם של אוטוריטות וכפיפים הנושאים עיניהם כלפי מעלה בתחינה להכרה, משתוקקים לשמוע את המילה כן, משוועים לחשיפה ותצוגה.

כך הרגשתי כשהתגובות הציניות הגיעו. כך הרגשתי גם כשאחת האמניות, שבתגובתה הראשונה הביעה התעניינות, החלה לרקוד על הדם בתגובה שנייה, אחוזת יד בידו של אותו אספן, אולי הוא ישים לבו אליה. הרגשתי גם את עיניהם הצופיות של החברים הווירטואליים והאמתיים, ממתנינם לראות כיצד יתפתחו העניינים, לא מעיזים לפצות פה. אך החמורה ביותר הייתה הורדת הראש שאני ביצעתי לעצמי. שוב שמעתי את הקולות "את לא שווה, מי את בכלל? מה את חושבת לעצמך?" קולות מנמיכים הסתובבו בתוכי ולא יכולתי להשתיקם. קולות שהפצירו בי: "מה את צריכה

את כל זה? סיגרי ולכי לחיות את שארית בגרותך
השנייה בשקט, ברוגע." ואז קלטתי; גם אבא ירד
למחתרת לפני למעלה מעשרים שנה בעקבות ביקורת
שהוא תפס כקטלנית. ביקורת שנכתבה על אחת
מתערוכותיו שגרפה גם ביקורות טובות. אבל הוא בחר
להתמקד בזו האחת. שנים אחר כך שמעתי את הסיפור
הזה שוב ושוב, על כותב הביקורת, אבא קרא לו "האיש
עם הפה הגדול". האיש שבעקבות מילותיו אבא החליט
להפסיק להציג בתערוכות כי עכשיו, אחרי הביקורת,
כולם יודעים שהוא צייר שלא שווה כלום.

וכמוהו אני, עמדתי מול התגובות הציניות ורציתי
להרים ידיים. אבל קול פנימי קרא לי להתעשת: זה
שאבא שלך עשה את זה לא אומר שגם את. זה היה הרגע
שבו החלטתי לא לענות, לא לתת לו את האפשרות
לצבור כוח על גבי. הפניתי גב והמשכתי בדרכי, לעבר
המטרה. זלאיטארט הבית, לאמנות.

*

דפקתי על דלת דירתה.

"רגע," נשמע קולה, ומיד אחריו שיעול מלא עשן
הסיגריות, מוכר לי כל כך. הדלת נפתחה ואני חציתי את

הסלון לחדר מעברו האחר, כפי שעשיתי אחת לשבוע או לשבועיים, מאז נכנסה לחיי.

ואז ראיתי אותו עומד במלא הדרו, ענק, יופיו עוצר נשימה.

עמדתי והסתכלתי בו כאילו היה מגנט עצום שמשך את לבי אליו. לא יכולתי להוציא מילה מפי. התקרבתי, התרחקתי קצת ועוד קצת ושוב התקרבתי. חשתי גלי חום של אהבה גדולה שלא חוויתי מעולם, כלפי זו שבביתה הייתי ושהביאה אותו אל ביתה. לא יכולתי להסיר את עיניי.

"הוא מוצא חן בעיניך?"

מי צייר אותו? לחשתי, והרגשתי שלראשונה התחלנו לדבר בשפה אחת. שנים אנחנו מדברות ועוד לא נגענו ממש. פתאום נדמה שנמצאה השפה שתחבר אותי אליה. שפה שעד כה לא דוברת בינינו, שלא ידעתי שלמדתי אי פעם, שלא ידעתי שהיא דוברת.

תשובתה פתחה בלבי חדר שמור במיוחד שעל דלתו רשום "ענת אגמי".

באחת הפעמים כשיצאתי מהחדר שבביתה, חציתי את הסלון בדרכי החוצה ועמדתי מולו כפי שנהגתי לעשות בכל פעם, הסתכלתי ממושכות ונשמתי עמוק. היא אמרה: "את אוהבת אותו." את לא משערת כמה, עניתי. אין די מילים שאוכל להסביר לך מה הוא חיבר בי

אלייך. ואז, כאילו משומקום נפלטו מפי המילים: יום אחד הוא יהיה שלי.

"את רוצה לקנות אותנו?"

לא, עניתי. לא רוצה לקנות אותנו. אבל הוא יהיה שלי יום אחד.

"את מתכוונת בצוואה?"

זה את אמרת, עניתי וגופי החל לרעוד, מה פתאום צוואה? אף אחת מאיתנו לא מתכוונת למות כל כך מהר, אמרתי לה. באמת שאני לא יודעת, זה ממש נפלט מעצמו, בלי כוונה, המשכתי.

חלפו שנתיים, הטלפון צלצל. לא מזמן חזר הסרטן בפעם השלישית, והפעם המוות הוא דרך המוצא היחידה. לא יכולתי לדמיין את חיי בלעדיה, רוב חיי היא לצדי.

"הי עירית," נשמע קולה העמוק שהעביר בגופי חום נעים של מקום מוכר, ומיד אחריו ה"מה שלומך?" הידוע שלה. מתמשך, כמעט מותג בלעדי שלה, שנאמר תמיד באיטיות אופיינית המאפשרת את יצירת החיבור של המשיב לעצמו, ואליה.

"אני זקוקה לפרטים האישיים שלך, אני משאירה לך אותו."

שבת בבוקר. שקט. אני בחדר העבודה והאיש שאיתי
נמצא במטבח. בוקר שבת אופייני.

בום! חזק נשמע שהקפיץ אותי וגרם לי לרוץ למטבח,
תוך כדי קריאה אתה בסדר? מה קרה?

"כלום", הוא ענה "רק נפל הציור", והצביע לעבר הקיר
בסלון.

מה פתאום הוא נפל?

"קורה, הוא תלוי שם כבר עשרים ושתיים שנה."

ניגשתי לציור, בדקתי את גבו. החוט נקרע.

אבל למה הוא נפל? כל יתר הציורים תלויים גם הם
עשרים ושתיים שנים. כולם עם אותו חוט, למה רק הוא
נפל?

רעד התחיל לעלות מתוך גופי. משהו לא מוסבר. השענתי
אותו על הקיר וזזתי.

"את רוצה לתלות אותו?"

לא עכשיו, ענית. הרגשתי שאני רק רוצה להתרחק
משם.

למחרת בבוקר צלצל הטלפון.

"עירית?" נשמע קול שואל מהעבר השני.

כן.

"שלום, מדברת עורכת הדין של רותי פוריסמן. רציתי רק לידע אותך שהצוואה נפתחה. היא ביקשה לתת לך אותו."

ואני חשבתי על הציור שנפל אתמול מהקיר.

*

צלצל.

על הצג הופיע שם עורכת הדין של רותי. לחצתי על "השב" ואמרתי שלום.

"חתמנו לפני מספר שעות, הגיע הזמן לבוא לקחת."

ירדה עליי עננה כבדה. עצרתי את הרכב בצד הדרך. נשמתי עמוק. כמה זמן יש לי?

"עד סוף החודש."

שאלתי אם ביום רביעי זה בסדר, היא אמרה שכן.

וניסיתי, באמת. ניסיתי להתארגן להוביל אותו בעצמי והבנתי שלא אוכל לעשות זאת בלי לפגוע בו, לא אצליח לעשות זאת בכוחות עצמי. לא רציתי שיד זרה תיגע בו. לא רציתי שעין זרה תראה אותנו ברגע הזה.

בלית ברירה הזמנתי מוביל. איש זר שאינו משער לעצמו למה נכנס ובמה הוא משתתף. ביקשתי שימתין למטה.

אני אהיה שם לעטוף אותו ואז אוריד אותו למטה ונשים במכונית שלו, כך אמרתי.

השעון, כמו תמיד במצבים כאלה, קיבל חיים וזמן משל עצמו. רגע אחד הלך לאט, ובמשנהו שפט. ולא ידעתי באיזה מצב העדפתי שיהיה, רק ידעתי שאני היום בתהומות של עצב. עמדתי לסגור סופית מעגל אחד ולהתייצב בפתחו של אחר, שיכיל ישות אחת אהובה ויקרה ויחסר ישות אחרת, אהובה ויקרה הרבה יותר.

פעם אמרתי לה, לרותי, שהייתי קרובה אליה עד כמה שרק הרשיתי לעצמי, שאני מרגישה שאני כל הזמן מחפשת בית. בכל מקום שאני נמצאת אני מחפשת מקום אחר. אני חיה בתחושה שאין מקום שהוא עבורי. אני בונה לעצמי בית, ומיד רוצה לעבור לאחר. ואז היא שאלה אותי: "מה לא טוב לך בבית שלך?" לא ידעתי לענות, הרי יצרתי את הבית שלי בדיוק כפי שרציתי.

והיום, הרבה שנים לאחר אותה שיחה – שנים שבהן התחושה לא חלפה והיא כבר הלכה לעולמה – פתאום הבנתי. בביתי שלי, בבית שבו גדלתי, מעולם לא היה מקום עבורי. אף פעם לא הרגשתי במרכז העולם, הדמות החשובה ביותר בבית. לא הרגשתי שעל פי יישק דבר ולא הייתה לי תקופת החסד של ילדות להיות בה יחידה בעולם. תמיד היה משהו חשוב יותר ממני בראש סולם העדיפויות, תמיד מוביל, משתלט, גורס כל מה שלא שייך לעולמו. הוא לא הותיר מקום אפילו לבתו שלו.

השבוע תליתי בביתי ציורים שקיבלתי ממנה לאחר מותה. "רק את תדעי לשמור עליהם כמו שצריך." הזזתי ציורים שלו ותליתי את שלה. היה בזה עצב רב לא מוסבר, עצב של געגוע ומשהו נוסף, שכעבור מספר ימים התעצב במילים. הורדתי ציורים שלו מקיר ביתי, תליתי במקומם ציורים אחרים. לא אחז אותי פחד, וידי לא רעדו, ולא חשבתי עליו או על עבודותיו באותם רגעים – רק על הציורים שקיבלתי ממנה. כל כך אהבתי אותם, כל כך אהבתי אותה. וכשקיבלו מקום אצלי, הבנתי. במקום שגדלתי מעולם לא חשתי כבביתי שלי. לא היה לי בו מקום. נותרתי מחפשת את מקומי כל חיי, תמיד מביטה לאופק אולי שם ימצא בית חדש, אחר, שיהיה שלי.

הגלריה שבניתי בביתם, בביתו, היא היום מקום עבורי, רק שלי.

את יודעת, אם הייתי יכולה לשים פה את המיטה שלי הייתי המאושרת בעולם. לא הייתי צריכה לצאת מכאן יותר, אמרתי לחברה שהגיעה לבקר בגלריה. לראשונה בחיי מצאתי בביתו את ביתי. לאורך כל השנים שבהן טיפלתי באוסף הציורים שלו אמרתי תמיד שיש לי תחושה של חזרה לבית, בלי להבין כלל את משמעות התחושה ומקורותיה.

הבטתי בציור הפיל הענקי המתנוסס על קיר הסלון בביתי. הציור שבאופן מידי חיבר אותי אליה בעבותות

שלא הצלחנו ליצור במשך כמעט שלושים שנה. כעת
לאחר מותה הוא בביתי, ופתאום גם אני מרגישה בביתי.
חשבתי עליה, על האישה היקרה שנכנסה לחיי עם לידת
בני, שלא אפשרתי לה לחדור עמוק מדי ושבמותה יצרה
עבורי בית. היא לא שיערה כמה עמוק תצליח לגעת
בנפשי באמצעות ציור אחד שקנתה מאהבה.

כל האמת

*

"אני יכולה לומר לך את האמת?" הרגשתי שאני מתחילה להתכווץ. הגעתי אליה כי ידעתי שהיא תגיד את האמת. אני מכירה אותה.

התחלתי לשרבט כשנתיים לפני כן, כלומר העזתי לשים עט על נייר ולמתוח קו ולחשוב שיצא משהו יפה, לא למחוק. שאלו אם אני מציירת (הרי אני הבת שלו) ובטוח שאני עושה דברים מדהימים. הלוואי.

עד גיל חמישים ושבע לא נגעתי בצבע, מכחול, בד, נייר ואפילו לא ציירתי לנכדיי כשביקשו, והם היו רק בני שלוש וארבע: "אני לא יודעת לצייר."

אבל תוך כדי עיסוק אובססיבי באוסף הציורים שלו נגעתי בבדים המכוסים צבע, ליטפתי את בליטות הבד, מיששתי את המרקם והרגשתי מאוהבת, מחוברת. אז העזתי להחזיק עט ולשרבט. התחלתי לצייר עיגולים וצורות, חלמתי על השילובים והאפשרויות, נכנסתי לחנויות ציוד לאמנים כמו עליסה בארץ הפלאות.

קבעתי פגישה והראיתי לה, והיא: "אני יכולה לומר לך את האמת?" וכבר שמעתי את הקולות מתרוצצים בראשי "אמרנו לך שאת סתם," "מה שאת עושה לא שווה," "בחיים לא תהיי טובה כמו אבא שלך."

ומה רציתי?

רק לשרבט, ככה בקטנה. היד כמעט ציירה מעצמה, הראש חלם בהקיץ, השינה איחרה לבוא כשישבת בחדר העבודה שעות על גבי שעות וציירתי עיגולים וצורות.

מה חשבתי כשבאתי אליה?

וכשחזרתי הביתה שפופה וחפזית ראש לא נגעת בזה כמעט חצי שנה. משהו בי נגדע בעל כורחי ואז נזכרתי בו ובסיפור שלו, על הביקורת הפושרת ההיא שבגללה החליט לא להציג יותר. לא רצה שכל אחד יוכל לכתוב על עבודותיו וחשבתי כמה טוב שלא הפסיק לצייר. ואיך אחרי עשרים שנה קרא שוב והביקורת לא הייתה איומה כל כך, והוא הבין כמה נזק נגרם לו שלא הציג. עכשיו הוא תולה את כל תקוותיו בי, הבת שלו, שאתקן את הכול. כמה אני מבינה אותו עכשיו. כמה קשה לשמוע שמישהו אומר לך שהוא לא אוהב, ואתה מעריך את מילותיו עד כדי כך שאתה סוגר את עצמך, כמעט מעניש על כך שאתה לא מספיק טוב. עד שמגיע הרגע שבו אתה יודע, בוודאות, שאתה מספיק טוב וכבר לא אכפת לך מה יגידו.

אז חזרתי לשרבט

וכבר לא אכפת לי מה יגידו

כי אני נהנית מכל קו וצורה

על הדף.

*

נזכרתי בימים הנוראים ההם, עשרים ושבע שנים קודם לכן. איך יכולתי שלא להיזכר? היום שבו נתן שלנו נפטר. זמן קצר אחרי שהעניק לנו את תאומינו, ולא לפני שווידא שהם בסדר ואנו ממשיכים לחיות כמשפחה.

נזכרתי ביום שבו עמדתי במשרד הקבלה בבית החולים לקבל את תעודת הפטירה שלו. לפניי עמדו אם ואב צעירים וקיבלו את תעודת הלידה של תינוקם שזה עתה נולד. הזוג דיבר וסיכם כיצד יקראו לילדם החדש. חשתי על בשרי את חידודי המשפט "עת לחיות ועת למות".

*

מחשבות על נתן.

פעמים רבות אמרו לי "עשית בדיקות בהריון?" "מה, הבדיקות יצאו בסדר? איך יכול להיות?" "התאומים הם ממש פיצוי." ועוד כהנה וכהנה.

למרות שחלפו מאז כמעט שלושים שנה אני חושבת על זה לא מעט, במיוחד כשאחת מכלותיי או כשבתני בהריון. אז תמיד עולות השאלות: איזה סוג של תסמונת הייתה לנתן? האם כדאי לעשות דיקור מי שפיר? זה לא

מסוכן? ואם תיגרם הפלה? ואני עונה שללדת ילד לא בריא זה לא פשוט, זה אפילו קשה מדי. אז עשי את החשבון לבד וראי מה את מעדיפה.

לו עמדתי אז בפני הדילמה, אני בכלל לא בטוחה מה הייתי בוחרת לעשות. את ההיריון ההוא לא תכננו, ובעלי ביקש שאעשה הפלה. לא חשבנו על ילד נוסף. למי ששאל אם אני עושה בדיקת מי שפיר עניתי שאין צורך, על פי הסטטיסטיקות אני עדיין צעירה. אין אינדיקציה שיש צורך בבדיקה, כל הבדיקות מסביב תקינות. בערך. אך התחושות הפנימיות זעקו שמהו בהיריון הזה לא תקין. אני התעלמתי.

זכורה לי שיחה אחת עם אמי בתחילת חודש תשיעי. היא שאלה על התכניות שלנו לברית, היכן נעשה אותה, את מי נזמין וכדומה. עניתי שקודם אני רוצה ללדת ואחר כך נתכנן. אפילו בגדים לא הכנתי. לא ריהוט לתינוק. וזה היה ילד שלישי, כבר הייתי מנוסה. בהריונות הקודמים הכנתי הכול לפני הלידה, ובפעם הזו כלום.

התחושות הפנימיות שמהו לא בסדר היו חזקות מאוד. והרי תמיד ידעתי לסמוך על התחושות שלי. כל כך הרבה פעמים פעלתי על פיהן, נגד ההיגיון כביכול, ובכל פעם הסתבר שטוב עשיתי. אבל בהריון הזה פשוט השתקתי אותן, התעלמתי בגסות.

ואז נולד נתן, עם תסמונת דאון ומום לבבי קשה ביותר. הרופאים הכינו אותי לכך שלא ישרוד את עשרים וארבע

השעות הראשונות לחייו. "תהיי מוכנה לכך שאת יוצאת הביתה בלי תינוק," אמר לי הרופא שתיים עשרה שעות אחרי הלידה, והזעיק את העובדת הסוציאלית של המחלקה להמשיך את הליווי וההכנה לקראת מותו הקרוב.

נתן חי עד גיל ארבעה עשר חודשים. ארבעה עשר חודשים שהעביר בבית החולים. יצאתי ללא תינוק הביתה, אבל הגעתי מדי יום לשהות במחיצתו מספר שעות. להאכילו, להחליף חיתולים, לטייל איתו בקיץ בגינה הצמודה לבית החולים או לשבת איתו בבית הקפה הסמוך בחורף. כשהוא קרוב אליי, עטוף במעיל שלבשתי ורק ראשו המעוטר שיער זהוב מבצבץ החוצה, לקחתי אותו לראות אנשים לבושים בבגדים צבעוניים, לשמוע קולות מהעולם שמחוץ לתינוקיה של בית החולים.

והיום, שנים לאחר שהוא איננו, אני עדיין תוהה מה היה תפקידו בעולם הזה, מה הוא בא ללמד אותי? איזה שלב הוא הכריח אותי לעבור בעצם הישרדותו?

והשאלות חוזרות ועולות במשנה תוקף בימים אלה כשכבר יש לי את הגלריה. לשם מה אני צריכה את זה? למה הגיע עניין הגלריה דווקא עכשיו? למה הגיע החיבור לאבא דווקא עכשיו?

אני יודעת בוודאות שיש לי תפקיד בעולם הזה, כפי שהיה לנתן. לא תמיד הכול ברור ולא תמיד התשובה

מובנת, אבל אני יודעת בוודאות שתשובה נמצאת. היכן שהוא. הקריאה הפנימית להמשיך את ההיריון עם נתן למרות הספק בבדיקות המקדימות מעידה על כך, וכמוהו ההתעלמות מהתחושות שמשוהו אינו תקין. נתן צריך היה להיוולד וצריך היה לחיות מעבר לעשרים וארבע השעות שהקציבו לו הרופאים. כמו אז, גם היום התחושות הפנימיות החזקות מכוונות אותי להמשיך עם הגלריה, עם העיסוק באמנות, עם החיבור המחודש לעצמי, אחרי ניתוק של למעלה מחמישים שנה.

אני הולכת בעקבות הקריאה הפנימית להמשיך, בעקבות ידיעה ברורה שזה חייב להיעשות. עליי להתעלם מכל הסימנים שמסביב, מכל השאלות, מהרמות הגבה ומהתהיות הפנימיות. משוהו חייב להגיע לסוף ההיריון ולהיוולד. בדיוק כמו נתן.

*

תליתי אותו על הקיר. את הבד המתוח על מסגרת. לבן, ממתין שאחליט מה אני הולכת להניח עליו. יש רגעים שבהם אני מביטה בו.

האם טעיתי כשהחלטתי לצייר עליו? אני הרי לא ציירת וגם לא מציירת. אני יודעת רק לשרבט פה ושם על נייר. את זה אני אוהבת ממש. פעם ניסיתי לשרבט על בד

קנבס. זה לא אותו דבר. לא נהניתי והפסקתי. אחר כך ניסיתי לשרבט בעזרת מכחול דק וצבע. זה לא אותו דבר.

התייעצתי עם כמה אנשים, שאלתי את דעתם על מה שאני עושה. ניסיתי את כל מה שייעצו לי לנסות. לא נהניתי ולא אהבתי מה שעשיתי. גם לא את התוצאה. החלטתי לחזור לנייר, לרפידוגרף ולגירי הפסטל. שלושה דברים שמאפשרים לי להגיע אל עצמי וליהנות בדרך. יהיה מי שיקרא לכך אזור הנוחות והפחד לעזוב אותו. בגילי כבר לא אכפת לי להיות באזור הנוחות, לפחות לא בתחום הזה.

ואז הגיע הרעיון לתלות בסלון ציור שאני אצייר. לא של אבא, שלי. וכעת הוא ממתין על הקיר. שבועות שהוא ממתין כך. לבן, נמצא מול העיניים כל הזמן. הוא ממתין בסבלנות, יודע שזה ייקח זמן, יודע שהוא נמצא במחשבתי רוב הזמן. אני מביטה בו, מתכננת, מחלקת את השטח בדמיוני, חושבת על פלטת הצבעים שאניח עליו ואיך, ובאיזה כיוון, ומה הטכניקה שאשתמש בה. אני לומדת הרבה לבד, מהיוטיוב. מגבשת מהלכים. מנסה להסתייע באבא כשיש צורך.

כבר קשה להיעזר באבי, הוא לא תמיד זוכר מה שאלתי ומה אני צריכה. כהרגלו, כשנשאל שאלה הוא עונה בהרחבה, עוטר בהרבה סיפורים ודמויות, שוכח מה נשאל ועל מה הוא עונה. ותוך כדי נזכר פתאום במשהו

שלא שייך אך חייב להישאל עכשיו, מיד, לפני שישכח. ואחרי שמקבל תשובה, שנינו שוכחים מה רציתי לשאול. ואז אני נזכרת והוא ממשיך בסיפוריו, לא מגיע לתשובה שלה אני ממתינה. אני רואה את העייפות וחוסר הריכוז משתלטים עליו, ואני חשה את העצבנות וחוסר הסבלנות משתלטים עליי. ואז הוא שואל: "רגע מה רצית לדעת?" ואני שואלת שאלה קצרה שהתשובה עליה קצרה. ואז מתחילות השאלות "מה את רוצה לעשות?" (אני עדיין לא יודעת), "עם מה את עובדת?" (לא יודעת, עדיין לא החלטתי), "למה קנית בד מוכן? יש לך כל כך הרבה כאן!" (כי כך רציתי) "למה את צריכה כזה גודל?" (למה לא?) "זה קשה לעבוד על כזה בד גדול." (אני יודעת!)

רק רציתי לשאול שאלה קצרה הדורשת תשובה קצרה. לא שאלות ארוכות שאין לי עליהן מענה. זו רק עוד התנסות בחיים, עוד מהלך שדרכו אני לומדת כל כך הרבה. אז למה אתה לא עונה פשוט וזהו?

כמו ילדה קטנה חשתי את אצבע הנו-נו-נו מרחפת מעל ראשי. שופטת, שואלת, לא מניחה, לא מאפשרת, לא מותירה מרחב. הרגשתי את השאלה שאבא לא העז לומר בקול מרחפת באוויר: "הורדת ציור שלי בשביל הציור שלך?"

כל הסיפורים שבתוכי קמו לתחיה : אני לא יודעת לצייר,
אבא הוא הצייר בבית הזה ואין מקום לעוד אחת, את
בוגדת אם את תולה ציור לא שלו.

ידעתי שהמבקר הפנימי, אבל לא רק הוא, משתק אותי.
אבל אז הבנתי שאבא פוחד על המקום שלו. פוחד
להישכח, פוחד להיעלם. שהוא מחפש את האישור שלי
שהוא ימשיך, שאני אדאג שהוא ימשיך. כן, גם לאחר
מותו. אלא שאני מבינה שאיני יכולה להבטיח, אני
יכולה להיות אחראית רק למה שקורה במהלך חיי.

אני רוצה לצייר על בד גדול, לקיר בביתי. גם במחיר
הורדת שניים מצויריו.

זה בסדר, יש מקום לשנינו.

*

הסיפור

הוא הסיפור שלי

התלבטתי היכן לכתוב

שלושה דפים עסקיים יש לי

ופרופיל אישי אחד

וכולם שזורים אחד בשני

כולם נולדו האחד אחר השני
זלאיט נסים צייר
זלאיטארט הבית, לאמנות
ולבסוף נוצר גם
אני, הבת שלו – שם זמני
ומתוך הארבעה התלבטתי היכן לכתוב הפעם
הרי לכאורה זה לא כל כך משנה
תמיד אני מפרסמת באחד
ומשתפת באחרים
הרי הסיפורים שייכים לכל הדפים כולם
והחלטתי
את הדברים היום אכתוב בדף האישי שלי
זה הסיפור גם של הדפים האחרים,
אבל הפעם הסיפור
הוא הסיפור שלי.

העונה הראשונה הסתיימה

היום

עונת התערוכות הראשונה

באירוע נעילת תערוכה מרגש ורב משתתפים
וחזרתי לביתי מותשת
מביטה לאחור
כלא מאמינה
חלפה העונה הראשונה
והעונה הבאה מתוכננת כולה
וגם זו שלאחריה כבר קורמת עור וגידים
והלוח מתמלא
בשמות של אמנים
שנבחרים בקפידה
ובין לבין מופיע גם שמו של אבי
שחלמו הפך כמעט בן לילה לחלומי
כמו איזו פיה עמדה מעל ראשינו
והניפה את מטה קסמיה
לפני שיהיה מאוחר מדי
ואני
רק מסבה ראשי מביטה
ולא מאמינה איזה שביל ארוך
הותרתי מאחור

שביל שיצר מפה
מפה שמתחילה להתמלא בשבילים נוספים
נקודות ציון ומראי מקום
מפה שנרשמת במאמץ, אהבה, תשוקה
והרבה אמונה
המפה שלי.

לבי מלא בהודיה
על כל האנשים שהביעו אמון
והולכים איתי בדרך מראשיתה
ואלה המצטרפים ומרחיבים את השבילים
ומראים שישנם שבילים נוספים
שניתן לרקום
וגם לספקנים
שבחרו שלא להצטרף
ובכך תרמו את חלקם
לתחושת שלי
שאף אחד, אף אחד
לא יעצור אותי במסעי

אני, הבת שלו – שם זמני.

תוכן עניינים

2.....	אמא
15.....	אני ואבא
58.....	גלריה
107.....	ספרד
118.....	תהליכים אישיים
150.....	כל האמת